

DE
KRACHT
VAN

KLEINE
KERNEN

Jasper Veldhuis

De kracht van kleine kernen

DE KRACHT VAN KLEINE KERNEN

Jasper Veldhuis

Utrechtse Vereniging Kleine Kernen

© Jasper Veldhuis, 2013

In opdracht van Utrechtse Vereniging Kleine Kernen

Omslag & DTP: Ingrid Bouws, Amsterdam

Boekproductie: Rozenberg Publishing Services
Lindengracht 302 d+e
1015 NK Amsterdam

info@rozenberggps.com

ISBN 978 90 361 0360 2

INHOUD

Voorwoord	7
Inleiding	9
LEESWIJZER	
Deel 1	11
Dorp zet de zorg naar eigen hand	13
De metamorfose van een dorpshuis	18
Dorpsorganisatie tilt leefbaarheid naar een hoger plan	22
In Schalkwijk voelen de jongeren zich op hun plek	27
Dorpsvisie als gemeenschappelijk kompas	31
LEESWIJZER	
Deel 2	37
Bruggen slaan voor het algemeen dorpsbelang	39
Lang leven in het dorp	43
Voor de complimentjes hoeft je het niet te doen	48
Het dorpshuis is gesloopt, maar de ondernemingszin is ongebroken	52
Wind als inkomstenbron voor de leefbaarheid	56
LEESWIJZER	
Deel 3	61
Het dorp als business case	63
Je hebt mensen met een lange adem nodig	67
Dorpscomités passen bij modern openbaar bestuur	70
Combineer betrokkenheid met vernieuwing en een zakelijke aanpak	73
Ambitie en kleinschaligheid gaan heel goed samen	77
BIJLAGEN	
Links naar interessante sites bij deel 1 om naar door te klikken	81
Lijst met UVVK-leden	87

VOORWOORD

De provincie Utrecht telt ongeveer veertig kleine kernen, dorpen tot circa 4.000 inwoners. Kenmerkend is de sociale samenhang en een grote bereidheid van de bewoners om zich in te zetten voor hun dorp. In deze publicatie komen bewoners uit die kernen aan het woord. Het zijn verhalen van vrijwilligers die een actieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid van hun dorp. Met gepaste trots vertellen zij over het opzetten van een zorgcoöperatie, hoe zij het dorps huis, dat in de versukkeling raakte, een metamorfose geven en als bewonersorganisatie de leegstaande Rabobank kopen en op die plek woningen bouwen zodat er weer jonge gezinnen naar hun dorp komen. Het zijn de eigen oplossingen van dorpsbewoners die zien dat voorzieningen verdwijnen, jongeren wegtrekken en zorg voor ouderen niet meer in het eigen dorp beschikbaar is. Kortom, de problemen van kleine kernen in een notendop.

Het bijzondere aan de voorbeelden is dat deze dorpsbewoners de knelpunten niet op het bordje van de overheid leggen, maar zelf creatieve oplossingen bedenken en daarvoor als vrijwilligers nieuw sociaal kapitaal vormen en inzetten. Met als resultaat voorzieningen die op een hele ondernemende manier tot stand komen en naadloos aansluiten bij de behoeften. In één moeite levert dat ook nieuwe verbindingen en sociaal rendement op voor de dorpsgemeenschap.

De verhalen van bestuursleden en andere vrijwilligers in de projecten zijn bedoeld om de bewoners in de kleine kernen van Utrecht te inspireren. Deze bundel mag dan het sluitstuk zijn van de Utrechtse Vereniging Kleine Kernen. De dorps huizen en dorpscomités gaan door met dit werk, net als al die vrijwilligers die samen de schouders zetten onder de leefbaarheid in hun dorp. Wie hun verhalen leest, kan vaststellen dat er nog een wereld te winnen is.

Herman Wijffels

Hoogleraar Duurzaamheid en maatschappelijke verandering aan de Universiteit Utrecht

INLEIDING

Utrecht staat bekend als een verstedelijkte en dichtbevolkte provincie. De vele wegen en spoorlijnen die er samenkomen, maken Utrecht tot het belangrijkste vervoersknooppunt van het land. En de steden Utrecht en Amersfoort staan in de Woonatlas van 2013 weer in de top tien van meest aantrekkelijke steden om te wonen. Net als in de andere steden van Utrecht zijn de inwoneraantallen hier de afgelopen decennia als kometen omhoog geschoten.

Bijzonder is ook dat de provincie Utrecht, ondanks deze stedenbouw en verkeersdrukte, gezegend is met een afwisselend landschap en prachtige natuurgebieden. Door overheidsbeleid worden dorpen op het platteland in bescherming genomen. Een streng regime van rode en groene contouren beperkt bijvoorbeeld de ruimte om te bouwen in kleine kernen, in de Utrechtse definitie zijn dat dorpen die meer dan 400 en maximaal 4000 inwoners hebben.

De provincie Utrecht telt volgens dit criterium 37 kleine kernen. Door de groene woonomgeving en hun landelijke karakter zijn deze dorpen een aantrekkelijk woonoord. Voor jonge gezinnen zijn ze een geliefde plek om hun kinderen op te laten groeien en woningzoekenden op leeftijd voelen zich aangetrokken door de rust en natuur in de directe omgeving. Deze nieuwkomers nemen een andere levensstijl met zich mee en zijn vaak minder sterk georiënteerd op het dorp. De kleine kernen krijgen stadse trekken.

De bevolkingsdaling in afgelegen delen van Friesland, Groningen, Limburg en Zeeland valt samen met de verschraling daar op economisch, sociaal en maatschappelijk gebied. Soms met leegloop en sloop van woningen als gevolg. Krimp en economische tegenwind dwingen deze dorpen in de uithoeken van het land om op zoek te gaan naar oplossingen voor voorzieningen die verdwijnen en een overheid die zich terugtrekt. Hun positie verschilt op het eerste gezicht hemelsbreed met de kleine kernen in Utrecht. Toch zijn er overeenkomsten en kunnen die twee veel van elkaar leren.

Wat meteen opvalt in die regio's, is hun veerkracht. En het vermogen van actieve bewoners om op eigen kracht voorzieningen op maat te creëren.

Nieuwe vormen van burgerparticipatie floreren daar ook dankzij de kleinschaligheid en een sterke sociale cohesie. Die eigenschappen zitten eveneens in het dna van de kleine kernen in Utrecht. In deze bundel lopen zelfwerkzaamheid en betrokkenheid bij het dorp als een rode draad door de verhalen van de actieve dorpsbewoners. Het gaat hier om een niet te onderschatten kracht bij het verbeteren van de leefbaarheid in de kleine kernen. Vandaar dat wij met deze uitgave het werk van al die georganiseerde dorpsbewoners in het zonnetje willen zetten.

LEESWIJZER DEEL 1

Uitwisseling van ervaringen en ideeën is altijd een belangrijke taak geweest van de UVKK. Vandaar dat in deze laatste publicatie nieuwe en opvallende ontwikkelingen in de kleine kernen van Utrecht onder de aandacht worden gebracht. De publicatie bestaat uit drie delen:

1. Verhalen, die gaan over succesvolle initiatieven die ook andere dorpen zullen aanspreken.
2. Actieve dorpsbewoners, die hun ervaringen met u delen.
3. Deskundigen, die vertellen hoe vanuit hun vakgebied wordt bijgedragen aan de leefbaarheid in kleine kernen.

DEEL 1

Hieronder een korte typering van de eerste vijf verhalen.

Austerlitz Zorgt

Net als de middenstand, het onderwijs en de banken zit ook de zorg in de hoek waar de klappen vallen in de kleine kernen. Het spookbeeld is hier dat ouderen die veel zorg nodig hebben niet meer in hun dorp kunnen wonen. De zorgcoöperatie in Austerlitz biedt een alternatief voor dergelijke situaties. Austerlitz Zorgt is de eerste in zijn soort in de provincie Utrecht. Het is een mooi voorbeeld van zorg die coöperatief, dus door de mensen zelf, laagdrempelig en dicht bij huis wordt georganiseerd. En hoe vrijwillige hulp hand in hand kan gaan met professionele zorg.

De Springbok

De grondige verbouwing van dorpshuis De Springbok laat zien waartoe een bestuur in staat is als met alle geledingen en partijen wordt gecommuniceerd over een ambitieus plan. En een heldere koers wordt uitgestippeld. Dan zet in De Hoef iedereen de schouders eronder. Opmerkelijk is dat De Springbok zichzelf bedruipt en financieel onafhankelijk is. Het dorpshuis wordt gerund door vrijwilligers, niemand krijgt een financiële vergoeding.

V.O.C.U.S.

Cabauw kreeg 25 jaar geleden dankzij vereende krachten een nieuw buurthuis. Het werd een succes, mede dankzij V.O.C.U.S., een groep kundige en bevlogen bewoners. Toen zij zich tien jaar geleden bogen over de leefbaarheid van hun dorp, bleven ook nu de resultaten niet uit: een

splinternieuwe school, woningen en een jeugdgebouw. Samen met een kerk een leeg bankgebouw opkopen voor de bouw van nieuwe woningen, is een opmerkelijke start van een reeks succesvolle projecten. V.O.C.U.S. verbindt bewoners met bestuurders, instanties, ambtenaren, financiers, ondernemers en ga zo maar door.

Dorpsvisie Nigtevecht

Met een gemeentelijke herindeling in het vooruitzicht, wilde de dorpsraad van Nigtevecht voorkomen dat de nieuwe gemeenteraad hen over het hoofd zou zien. De dorpsvisie is veel meer geworden dan een overdrachtsdocument. Het is een ijkpunt voor alle partijen in het dorp. Het opmerkelijke aan deze dorpsvisie is dat er geen plan van aanpak aan gekoppeld is. Dat is geen zwaktebod, maar biedt in een later stadium juist speelruimte bij het zoeken naar nieuwe oplossingen.

SooS Casafina

In Schalkwijk hebben jongeren hun jeugdsoos, een voormalige verkennershut, eigenhandig opgeknapt. De inzamelingsactie daarvoor leverde twee ton op. Het dorp koestert zijn jongeren. Zo bouwt een familiebedrijf tien starterswoningen op hun vrijkomend bedrijfsterrein. Het opmerkelijke aan SooS Casafina is de vanzelfsprekendheid waarmee er van alles gebeurt. Op de vaste vrijdagavond drinken ze een pilsje met elkaar, maar ze staan ook om drie uur in de nacht wafels te bakken voor een vastenactie van de kerk.

DORP ZET DE ZORG NAAR EIGEN HAND

Coöperatie `Austerlitz Zorgt`

Dankzij plaatselijke zorgcoöperaties kunnen ouderen en mensen die zorg nodig hebben langer in hun dorp blijven wonen. `Austerlitz Zorgt` is zo'n coöperatie waar ze de zorg in het dorp zelf regelen. Kleinschalig, voor en door de bewoners, met professionals en vrijwilligers die samen hun dorpsgenoten bijstaan. Dat is in het kort de formule die in Brabant al jaren een succes is. In de rest van het land is er een groeiende belangstelling voor deze nieuwe vorm van zorg op maat. Zo ook in de provincie Utrecht, waar `Austerlitz Zorgt` een vliegende start meemaakt.

De zorgcoöperatie is een nieuwe manier om zorg- en welzijnsvoorzieningen in je dorp in eigen beheer te organiseren. De zorg wordt zo veel mogelijk onderling geregeld. Waar nodig worden professionals ingeschakeld, die als het even kan ook uit het eigen dorp komen. Ook in het ruim 1500 inwoners tellende Austerlitz blijkt het concept enorm aan te slaan. Op 14 december 2012 is hier de eerste zorgcoöperatie van heel Midden-Nederland opgericht. Binnen twee maanden hadden zich al 210 leden ingeschreven. `Een droomstart,' aldus Jan Snijders, voorzitter van `Austerlitz Zorgt`. `Het leeft echt in het dorp, merk ik aan de gesprekken met de mensen hierover. Het raakt iets bij ze dat moeilijk onder woorden te brengen is. Heel bijzonder om mee te maken.`

Leefbaarheidplan

Voor het prille begin van dit initiatief moeten wij terug naar 2007. In dat jaar werd in Austerlitz een leefbaarheidonderzoek uitgevoerd. Opdrachtgevers waren de gemeente Zeist, de woningcorporaties, de provincie en Austerlitz' Belang. Maar het waren de bewoners van Austerlitz zelf die aan tafels zaten om als eerste te praten over de toekomst van hun dorp. Daar ging het over zaken als de wenselijkheid van nieuwbouw, houdbaarheid van voorzieningen, knelpunten in het verkeer en de beschikbaarheid van openbaar vervoer. Maar ook over de vergrijzing en de vraag hoe de zorg en het welzijn er in de komende tien jaar uit zouden moeten zien. Het resultaat was een leefbaarheidplan van de bewoners dat vervolgens door de gemeente is vastgesteld en ondertekend.

Simpele oplossingen

Jan Sniijders, destijds nog voorzitter van Austerlitz' Belang, heeft zich er in die periode, zoals hij dat noemt, 'stevig tegenaan bemoeid' om de voornemens uit dit plan in daden om te zetten. Zo maakten zij zich sterk voor een beperkte groei tot 2.000 inwoners. De planning was om dit te doen via een gefaseerde nieuwbouw van in totaal 150 woningen, inclusief vijftien huizen voor beschermd wonen en tien woningen in de sociale sfeer om ouderen voor het dorp te behouden. De bouwplannen waren bedoeld om voorzieningen te behouden en uit te breiden. Zoals de dorpswinkel, het openbaar vervoer en de maatschappelijke voorzieningen in het dorps huis. De komst van een brede school werd gekoppeld aan het dorps huis als gezamenlijke MFA, multifunctionele accommodatie. Als ex-voorzitter kijkt Jan Sniijders er met gemengde gevoelens op terug: 'Je krijgt te maken met stupide procedures die het onnodig ingewikkeld maken, en een verkokering die de meest simpele oplossingen in de weg zit. Met als gevolg dat het allemaal ongelooflijk traag en moeizaam ging. Voor mij is dat een van de redenen geweest om op een geschikt moment het voorzittersstokje over te dragen.'

Oprichting werkgroep

Hoe staat het er voor met de thema's uit het leefbaarheidplan van vier jaar geleden en de zaken die toen zijn afgesproken? Dit punt stond in het voorjaar van 2012 op de agenda van de algemene ledenvergadering van Austerlitz' Belang. Sniijders: 'Eén van de conclusies op die avond was dat er al die jaren bar weinig terecht was gekomen van de plannen, ook die uit de paragraaf over zorg en welzijn. Toen dit onderdeel ter sprake kwam, gaf de gemeente Zeist te kennen dat zij op het gebied van zorg en welzijn een opdrachtgevende organisatie in het dorp miste. Als partner om zaken mee te kunnen doen.' Die opmerking was niet aan dovemansoren besteed. Jan Sniijders heeft nog diezelfde avond een werkgroep opgericht om zo'n plaatselijke zorgorganisatie van de grond te krijgen. De gemeente stelde vervolgens geld en deskundigheid beschikbaar voor de uitwerking van dit plan.

Toeloo leden

Vanaf dat moment kwamen de plannen in een stroomversnelling terecht, blikte Jan Sniijders in februari 2013 terug. Voor zich op tafel ligt een envelop met het logo van 'Austerlitz Zorgt' en een nieuwjaarswens er op. In die envelop zit een inschrijfformulier met een toelichting. Deze enveloppen zijn huis aan huis bezorgd. Het plan was om in mei 2013 een tweede ledenwerfactie te organiseren met 250 leden als streefgetal. Ruim voor die datum kan de voorzitter van de op 14 december opgerichte coöperatie 'Austerlitz Zorgt' al melden dat dit aantal is gehaald. En dat zich bovendien circa veertig vrijwilligers hebben gemeld. Het eind is nog niet in zicht, de aanmeldingen blijven binnenkomen.

Enquête

Al gelijk op de eerste informatieavond in september 2012 zag het er naar uit dat de belangstelling groot zou zijn. 'We moesten extra stoelen aanslepen, er kwamen twee keer zo veel belangstellenden dan we hadden verwacht.' Als vervolg op die avond is in het najaar van 2012 een enquête gehouden om de behoefte aan zorg- en welzijnsvoorzieningen in het dorp te peilen. Ook nu weer overtroffen de reacties de verwachtingen, de respons was 42 %. (Onder de 65-plussers reageerde zelfs 55 %) Uit de antwoorden bleek dat men er inderdaad niet gerust op is dat de zorg in hun dorp in de toekomst nog wel toereikend is. Uit alle antwoorden spreekt een bevestiging dat het initiatief van 'Austerlitz Zorgt' op ruime steun van de bevolking kan rekenen.

Dorpsteam

'Austerlitz Zorgt' kreeg dus een vliegende start. En het ziet er naar uit dat dit succes voorlopig nog wel even aanhoudt. Na een oproep om vrijwilligers voor het (aangepast) vervoer van ouderen en zorgbehoevende dorpsgenoten, meldden zich in januari 2013 maar liefst zestien chauffeurs. In dezelfde maand liet de gemeente Zeist weten dat de subsidieaanvraag voor aanloopkosten en personele lasten was toegekend. Dit bericht betekende weer het startsein voor de sollicitatieprocedure om het dorpsteam samen te stellen. Een team dat zal bestaan uit een dorpsondersteuner, een dorpscoördinator en een huisarts c.q. praktijkondersteuner.

Coöperatie

Over de vraag naar de kern van hun succes, hoeft Jan Sniijders niet lang na te denken. 'Het gaat hier om een burgerinitiatief *pur sang*, dat is de essentie. De mensen voelen echt dat dit iets van hen zelf is, het is een voorziening waar ze zelf zeggenschap over hebben. Het uitgangspunt dat het voor en door het dorp is, nemen wij heel serieus. De keuze voor een coöperatie als rechtsvorm is hier een logisch uitvloeisel van. Een coöperatie heeft namelijk leden en kent een algemene ledenvergadering waar je verantwoording aan aflegt. Dit zorgt ervoor dat je als organisatie je wortels in het dorp hebt en aangesproken kunt worden door de mensen waar je voor werkt.'

Gunfactor

Deze benadering spreekt mensen aan, blijkt ook uit het gemak waarmee de voorzitter deskundige dorpsgenoten heeft weten te strikken voor bestuursfuncties of de uitvoering van een enquête. 'Je hebt in zo'n startperiode trekkers nodig. Voordeel van een klein dorp is dat je de netwerken kent en wel zo'n beetje weet wat er aan expertise te vinden is. Die kwaliteiten spreek ik mensen ook op aan als ik ze vraag om een bijdrage te leveren. Onze enquête is bijvoorbeeld uitgevoerd door een bestuurslid die dit in zijn dagelijkse werk voor gerenommeerde bedrijven in de medische sector doet. Wij kunnen daardoor kwaliteit van de bovenste plank bieden. Maar ook de grote hoeveelheid chauffeurs die zich aanmelden is een mooi voorbeeld van de gunfactor die zo'n dorpsinitiatief heeft. Ik heb relatief

weinig moeite hoeven te doen om hier goede krachten voor te vinden.`

Geen blauwdruk

Voor het uitwerken van hun plannen hebben ze in Austerlitz veel baat gehad bij een werkbezoek aan twee zorgcoöperaties in de Brabantse dorpen Elsendorp en Hoogeloon. In dit laatste dorp zijn ze al in 2005 gestart met een zorgcoöperatie, Elsendorp volgde twee jaar later. Om belangstelling te wekken bij de inwoners van Austerlitz is een uitgebreid verslag van het werkbezoek geplaatst in De Prikkel, het dorpsblad van Austerlitz. En is de initiatiefnemer uit Hoogeloon, Ad Pijnenborg, uitgenodigd als gespreksleider op de informatieavond in september 2012. `Die vertelde dat er geen blauwdruk is voor een zorgcoöperatie. Maar op zo'n avond merk je wel dat het echt gaat leven als iemand uit eigen ervaring vertelt en met praktische voorbeelden komt.`

Enorm netwerk

In Hoogeloon hebben ze gedurende een kleine acht jaar de dienstverlening stap voor stap op kunnen bouwen. Jan Sniijders: `Wij hebben voor diverse onderdelen heel goed gekeken naar de opzet in Elsendorp en Hoogeloon. Neem de organisatiestructuur en de taakomschrijving van de dorpsondersteuner en de zorgcoördinator. Alleen hebben wij daar een andere invulling aan gegeven. Zo hebben wij in Austerlitz gekozen voor een fysiotherapeute uit het eigen dorp met een praktijk aan huis, zij is onze dorpsondersteuner. Het is iemand met een enorm netwerk in het dorp. Zij houdt telefonisch spreekuur, onderhoudt de dagelijkse contacten, lost vragen op. En ook de aanvragen voor indicaties voor bijvoorbeeld huishoudelijke zorg komen bij haar terecht. De functie van zorgmanager is in handen van een inwoner met een eigen zorgbemiddelingsbureau. Zij kent de organisaties voor professionele thuiszorg, de verpleging en verzorging. Dat is heel nuttig als je vraag en aanbod wilt koppelen. De dorpsondersteuner en zorgmanager vormen samen met de huisarts-praktijkondersteuner het zorgteam voor ons dorp. Deze arts heeft ongeveer de helft van de bewoners als patiënt. Austerlitz heeft al heel lang geen eigen huisarts meer, met zo'n zorgteam heb je daar toch iets van teruggewonnen.`

Pionieren

Nu het dorpssteam is geformeerd kunnen ze in Austerlitz de dienstverlening verder uitbouwen. Na de start van het telefonisch spreekuur van de dorpsondersteuner, is begonnen met het vervoer voor zorgbehoevende dorpsgenoten door vrijwilligers. De volgende stap is waarschijnlijk een vorm van dagbesteding in het dorps huis. Jan Sniijders: `Het aanbod en de opzet is op papier wel klaar, we hebben alleen nog zes aanmeldingen nodig om te kunnen starten. Wij voeren ook gesprekken met de gemeente over de mogelijkheid om per 1 juli huishoudelijke hulp in natura te bieden. Dat kan nu al op basis van een persoonsgebonden budget.` Verder ligt er een plan om in de loop van dit jaar een vrijwilligerspool voor tuinonderhoud van start

te laten gaan. Jan Snijders: 'In het dorp zit een tuiniersbedrijf, daar gaan we eerst mee in gesprek. Het is natuurlijk niet de bedoeling om zo'n bedrijf in de wielen te rijden. We zijn in dit stadium aan het pionieren. Er dienen zich al doende steeds weer nieuwe mogelijkheden aan en bewoners komen met allerlei voorstellen die de moeite waard zijn om verder uit te zoeken.'

Sociale cohesie

Bewoners van Austerlitz die gebruik willen maken van de diensten van de plaatselijke zorgcoöperatie moeten lid zijn. De contributie bedraagt 24 euro per jaar. Voor de aanloopkosten van 2012 en de personeelskosten van het dorpsteam en de plannen voor 2013 heeft 'Austerlitz Zorgt' een subsidie aangevraagd en gekregen. Er is een experimenteerperiode van drie jaar afgesproken. Vanwege de stelselherziening en andere ontwikkelingen in zorg en welzijn ligt er nog geen uitgewerkte begroting voor de jaren erna. De initiatiefnemers van 'Austerlitz Zorgt' zien de toekomst optimistisch tegemoet. Ze zijn er van overtuigd dat deze werkwijze niet alleen de kwaliteit van de zorg ten goede komt, maar ook de sociale cohesie in het dorp bevordert. En op termijn levert het een reductie op van de zorgkosten.

Gouden tip:

Zorg dat het initiatief in het dorp blijft, houd als bewoners de regie in eigen hand. En voorkom dat de gemeente of andere instanties zoiets naar zich toe trekken. Dan haal je de kracht eruit.

DE METAMORFOSE VAN EEN DORPSHUIS

Dorpshuis De Springbok De Hoef / Toni van Bemmelen, Bram Keizer en Leo van den Hoek.

Een dorpshuis, volledig gerund door vrijwilligers, slaagt er in om bijna een half miljoen euro bij elkaar te krijgen voor een ingrijpende verbouwing. Het lijkt in deze tijd van bezuinigingen een sprookje. Maar in De Hoef, een kleine kern met nog geen 1000 inwoners, hebben ze dit echt voor elkaar gekregen. Vijf jaar geleden is hiervoor de basis gelegd toen het nieuw aangetreden bestuur besloot het roer om te gooien. Een droomscenario? Welnee, zeggen ze in De Hoef. `We wisten heel goed wat we wilden. En hebben heel consequent de deur voor iedereen opengezet. Met als gevolg dat er van alle kanten steun kwam, vooral uit het dorp zelf.`

De foto's van de verbouwing liegen er niet om. De muren staan er nog, verder is zo'n beetje alles uit het oude dorpshuis De Springbok gestript. Aan niets is meer te zien waar de bar, de toiletten of kleedkamers hebben gestaan. `Het wordt helemaal opnieuw van de grond af opgebouwd,` legt Toni van Bemmelen, penningmeester van het bestuur, uit als hij de plekken aanwijst waar een paar maanden geleden nog werd geklaverjast, waar schoolkinderen gymles kregen, de toneelvereniging repeteerde en de vrouwenclub De Springgeiten wekelijks verpoosde. `Het gebouw voldeed niet meer,` aldus Bram Keizer, secretaris van De Springbok. Hij vertelt dat een aantal verenigingen zelfs een ledenstop in moest voeren omdat de ruimte te klein voor ze werd. Leo van den Hoek, die vijf jaar geleden voorzitter werd, legt het omslagpunt bij de komst van het nieuwe bestuur die in 2008 het besluit nam om echt een andere koers te varen.

Orde op zaken

De beelden van de verbouwing zijn een treffende metafoor voor de start van dat nieuwe bestuur. Het zag er destijds ook bestuurlijk allesbehalve rooskleurig uit: de verhoudingen met de direct omwonenden waren vertroebeld en contacten met de gemeente verliepen moeizaam. Niet alleen het gebouw kende achterstallig onderhoud. Van den Hoek: `We stonden voor de opgave om eerst intern schoon schip te maken. Als bestuur moesten wij de regie weer in handen zien te krijgen. We zijn toen als eerste gesprekken gaan voeren met onze eigen vrijwilligers en met alle groepen en verenigingen die gebruik maakten van De Springbok. Want zolang in eigen huis de zaken niet op orde zijn, heeft het geen zin met anderen in gesprek te gaan. Die klus moesten we dus klaren voordat we ons als serieuze partner naar buiten konden presenteren.`

Charmeoffensief

Na deze gespreksronde binnen de eigen gelederen, volgde een charmeoffensief naar buiten. Zo werden de omwonenden uitgenodigd, in een poging om op zijn minst weer *on speaking terms* met ze te raken. Daarna zijn de contacten met de gemeente aangehaald. 'We hebben alle fracties uit de gemeenteraad in de Springbok uitgenodigd om persoonlijk kennis te maken. Dat was nog nooit gebeurd, het merendeel van de raadsleden kwam hier voor het eerst. Een van hen vertelde dat dit na drie jaar raadslidmaatschap zelfs het eerste bezoek was aan het dorp De Hoef. Uit de gesprekken met de raadsleden werd duidelijk dat ze geen idee hadden hoe het er bij De Springbok aan toeging. Zo keken ze er van op dat het hier de gewoonste zaak van de wereld is dat de vrijwilligers het dorpshuis zelf runnen. En niemand hier wordt betaald of een financiële vergoeding krijgt. Dat maakte indruk.'

Goede relatie

Inmiddels is er een goede verstandhouding opgebouwd met de gemeente en worden de raadsleden regelmatig op de hoogte gehouden. 'Dat kwam goed van pas toen er in de gemeenteraad gesproken werd over de subsidies voor dorpshuizen en wijkcentra. Uit de cijfers bleek namelijk dat wij er tot dan toe heel bekaaid van af waren gekomen.' De penningmeester lepelt de subsidiebedragen per inwoner uit zijn hoofd op. Voor De Hoef was dat volgens hem een bescheiden 4,35 euro per inwoner, Vinkeveen kreeg zo'n 20 euro per inwoner en in Wilnis ontvingen ze per inwoner maar liefst ruim 23 euro. 'Op zo'n moment merk je hoe belangrijk het is dat raadsleden langs komen en zich persoonlijk op de hoogte kunnen stellen van de situatie. Dat je een goede relatie met ze hebt. Dit heeft er zeker toe bijgedragen dat onze subsidie omhoog is geschoten van 5.000 naar 13.000 euro per jaar.'

Ambitie

Het bestuur had de zaken na circa twee jaar redelijk op orde. Er lag in ieder geval voldoende basis om na te denken over de toekomst en een volgende stap te zetten. Toni van Bemmelen: 'Er meldden zich nieuwe verenigingen die een ruimte bij ons wilden huren en de subsidie van de gemeente werd verhoogd. We zaten weer in de lift.' Toch realiseerde het bestuur zich dat het financieel geen vetpot was, zeker gezien de kosten die op ze afkwamen. 'Er was de voorgaande vijftien jaar weinig onderhoud gepleegd, het gebouw voldeed niet meer aan de eisen van veiligheid en de isolatie schoot te kort. De vraag die wij ons stelden was: gaan wij door met pappen en nathouden, of leggen wij de lat hoger en schroeven we onze ambities op?' Dat laatste is het geworden.

Vakmensen

Ook nu weer koos het bestuur voor een open deur politiek. Verenigingen, vaste bezoekers, omwonenden, gemeente en dorpsgenoten, ze werden allemaal op de hoogte gebracht van de verbouwplannen en uitgenodigd

mee te denken. Die uitgestoken hand is zeer gewaardeerd, blijkt uit de vele voorbeelden die de bestuursleden geven. Zo gingen de verenigingen en vaste gebruikers van De Springbok uit zichzelf op zoek naar ruimtes waar ze gedurende de verbouwing tijdelijk terecht konden. Bram Keizer: 'Van alle kanten boden mensen hun diensten aan, de een om te helpen bij het sloopwerk, een ander maakte bouwtekeningen van de bar. En ga zo maar door. Er wonen in dit dorp heel veel vakmensen, die steken graag hun handen uit de mouwen voor het dorps huis.'

Veel fondsen

De manier waarop het bestuur de financiering van de verbouwing rond heeft gekregen is een verhaal apart. En tegelijkertijd ook weer typerend voor de coöperatieve aanpak in De Hoef. Leo van den Hoek: 'We zijn begonnen met het installeren van een werkgroep financiën. Die kreeg als taak om samen met onze penningmeester op jacht te gaan naar financieringsbronnen. Hier in de buurt woont een financieel expert die meteen bereid was om mee te denken toen we hem hierover benaderden. En dan merk je dat we in ons land onvoorstelbaar veel fondsen en subsidiemogelijkheden hebben. De werkgroepleden hebben ze stuk voor stuk nagetrokken. In korte tijd zijn eindeloos veel formulieren ingevuld.' Dat heeft ze geen windeieren opgeleverd. De penningmeester rekent voor dat er alles bij elkaar circa 450.000 euro is binnengehaald.

Geld op de plank

De succesvolle speurtocht naar geld in een tijd van financiële malaise is heel opmerkelijk. 'Je moet er wel veel voor doen,' blikte de penningmeester terug op de vele afwijzingen die hij ook heeft gekregen. En wijst nog maar eens op het enorme papierwerk dat er aan te pas kwam. 'In een enkel geval waren we zo eigenwijs dat we het na een afwijzing nog een keer probeerden. En met succes, want je wordt er steeds bedrever in. Er zijn ook zo veel factoren die een rol spelen. Soms komt je aanvraag op het goede moment binnen of heb je net dat beetje geluk.' Het succes zo midden in de economische crisis doet bijna onwerkelijk aan. Leo van den Hoek: 'Maar ook in deze tijd van bezuinigingen loont het de moeite om zo'n exercitie naar fondsen en subsidies uit te voeren. Bij fondsen en overheden ligt eenvoudigweg nog heel veel geld op de plank. Wie met een aansprekend plan komt, maakt een goede kans. Daar ben ik van overtuigd.'

Renteloze lening

De grootste financiële bijdrage komt van zogeheten Leader-gelden uit Europa. Andere geldschieters zijn de gemeente De Ronde Venen, de provincie Utrecht, de Rabobank en het Oranje Fonds, met in het kielzog een aantal andere fondsen. Ondanks al deze bijdragen bleef de werkgroep financiën aan het eind van al hun inspanningen toch nog met een tekort zitten van 35.000 euro. En ook deze keer schoot het dorp weer genereus te hulp. Toni van Bemmelen: 'Een aantal verenigingen kwam met het aanbod

om dat nog openstaande bedrag als renteloze lening beschikbaar te stellen. Daarmee lukte het alsnog om onze begroting rond te krijgen.'

Saamhorigheid

Begin juni 2013 is de opening en is de metamorfose van De Springbok voltooid. Het lijkt te mooi om waar te zijn, zo voorspoedig als het allemaal verlopen is. De eerste vraag die opkomt, is natuurlijk waar het geheim van dit succes in schuilt. Is het de mentaliteit van De Hoef? De sociale samenhang van een kleine kern die zich hier uitbetaalt? Zijn de mensen die er wonen zo coöperatief en praktisch ingesteld? Of is het puur toeval? 'Wat hier gebeurt, past wel heel erg bij ons dorp, de saamhorigheid is er bijvoorbeeld altijd geweest,' merkt Bram Keizer op. Hij vertelt over de bouwcommissie die van alle kanten hulp kreeg aangeboden. En refereert aan succesvolle dorpsacties in het verleden. 'Dat wij de mensen op hun deskundigheid aanspreken, komt natuurlijk ook omdat we heel goed van elkaar weten wie ergens goed in is,' aldus Bram Keizer, in een poging om een verklaring te vinden voor de ongekende bereidwilligheid. Maar vraagt zich met een mengeling van trots en bescheidenheid af hoe uniek De Hoef daar in is.

Afspraak is afspraak

De drie bestuursleden zijn het er over eens dat een heldere regie een belangrijke voorwaarde is geweest voor het succes dat ze hebben geboekt. Ze kunnen met een gerust hart zo veel taken uit handen geven, omdat er duidelijkheid is over de gemaakte afspraken. En vertrouwen er op dat iedereen die ook nakomt. Leo van den Hoek noemt het bewonderenswaardig zo rolvast als men is bij het uitvoeren van de werkzaamheden. 'Ik heb nog niemand meegemaakt die de neiging had om op de stoel van het bestuur te gaan zitten. Of zich met andermans taken ging bemoeien. Afspraak is afspraak, is het devies. En je komt niet terug op beslissingen die genomen zijn, ook al ben je daar niet voor honderd procent gelukkig mee. Die mentaliteit is hier gemeengoed.' Het bestuur heeft er op haar beurt volgens de voorzitter ook alles aan gedaan om zich consequent en betrouwbaar op te stellen. Leo van den Hoek: 'Het draait allemaal om communicatie. We hebben al die jaren geïnvesteerd in een goede verstandhouding met al onze partners.'

Gouden tip:

Zet bij de plannen die je maakt een stip aan de horizon, werk daar vervolgens consequent en doelgericht naar toe.

DORPSORGANISATIE TILT LEEFBAARHEID NAAR EEN HOGER PLAN

V.O.C.U.S. Cabauw / Jan Lindsen

Wandelend door Cabauw valt al snel op dat hier de afgelopen jaren flink aan de weg getimmerd is: een fraai nieuw jeugdgebouw, daarachter een enorm evenemententerrein, even verder een 50-tal nieuwbouwwoningen en als kers op de taart een gloednieuwe basisschool. Deze recente aanwinsten van het circa 700 inwoners tellende dorp zijn op initiatief van de bewonersorganisatie V.O.C.U.S. tot stand gekomen. Jan Lindsen, voorzitter van Stichting V.O.C.U.S.: 'Het ondernemende zit denk ik ingebakken in de manier waarop wij de zaken hier in Cabauw aanpakken.' Het einde is dan ook nog lang niet in zicht, want er staan alweer nieuwe plannen op stapel.

Buurthuis annex partycentrum 'In 't Witte Paard' wekt met zijn witte gevel en glazen entree van buiten niet de indruk van een doorsnee buurt- of dorps huis. Dat geldt ook binnen voor het bruin café. Aan de stamtafel vertelt Jan Lindsen over de bijzondere band tussen Stichting V.O.C.U.S. en dit dorpscentrum, dat ruim vijftig jaar geleden grotendeels door vrijwilligers is gebouwd. Bij de start is destijds een stichting in het leven geroepen voor het beheer en onderhoud. Diezelfde club moest vervolgens ook voor leven in de brouwerij zorgen, zodat er op sociaal en cultureel gebied voor jong en oud iets te beleven viel. De stichting kreeg de naam V.O.C.U.S., acroniem voor Vorming, Ontspanning en Cultureel Streven. Niemand kon vermoeden dat deze stichting zou uitgroeien tot de drijvende kracht achter het succes van 'In 't Witte Paard', en later voor de leefbaarheid van heel Cabauw.

Creatieve motor

In de beginperiode maakte V.O.C.U.S. haar naam meer dan waar, er kwamen toneeluitvoeringen, dans- en muziekaftonden, dorpsfeesten, jongeren konden er terecht om te biljarten, ouderen om een kaartje te leggen, noem maar op. Na verloop van tijd kreeg het bestuur de handen vol aan het onderhoud en beheer van 'In 't Witte Paard'. Vandaar dat het organiseren van culturele activiteiten steeds meer gedelegeerd werd en in 1994 volledig in handen kwam van de activiteitencommissie KUBUS. Deze vrijwilligersgroep ontvangt sindsdien jaarlijks een activiteitenbudget van V.O.C.U.S. en is inmiddels de creatieve motor van cultureel Cabauw. Jaarlijks zorgen zij voor een mix van vaste evenementen afgewisseld met culturele attracties en verrassingen die Cabauw tot in de wijde omstreken in de schijnwerpers zetten. Met als hoogtepunt een klinkend jaarprogramma ter ere van het 750 jarig bestaan van Cabauw.

Geen doorstroming

Terwijl KUBUS zich ontfermde over de culturele poot, verlegde het bestuur van V.O.C.U.S. de aandacht naar een heel ander terrein. Het begin daarvan ligt ruim 10 jaar geleden, op het moment dat de Rabobank te kennen gaf dat zij hun filiaal in Cabauw gingen sluiten en het pand wilden afstoten. Stichting V.O.C.U.S. heeft toen samen met het kerkbestuur het pand van de Rabobank aangekocht. Jan Lindsen: 'Wij kregen regelmatig signalen dat mensen in Cabauw naar een andere woonruimte omkeken. De doorstroming zat al jaren muurvast, was onze indruk. Toen we dit gericht gingen navragen met een enquête, bleek dat maar liefst 60 van de 700 inwoners op zoek waren naar een andere woonruimte. Daarmee hadden we zwart op wit dat er onder jonge starters en ook bij ouderen een enorme vraag was naar huur- en koopwoningen in het dorp. Na die aankoop hebben wij het pand van de Rabobank snel doorverkocht aan een plaatselijke aannemer, met de afspraak om dit te verbouwen tot zeven appartementen.'

Overlegcircuit

Een soortgelijke situatie deed zich twee jaar later voor toen een boer Stichting V.O.C.U.S. in de gelegenheid stelde zijn boerderij en omliggende landerijen te kopen. Hij wilde voorkomen dat zijn bezit in handen kwam van een projectontwikkelaar. En stelde als voorwaarde dat de opbrengst van het onroerend goed Cabauw als dorp ten goede zou komen. Jan Lindsen: 'Op dat moment realiseerden wij ons dat er voor V.O.C.U.S. een nieuwe taak was weggelegd. Het zette ons er toe om in een veel breder kader na te denken over de toekomst van Cabauw.' In vogelvlucht schetst Lindsen de gesprekken met de bewoners van Cabauw en het overlegcircuit dat daarna op gang kwam. Zoals de installatie van werkgroepen waarin dorpsbewoners thema's als de dorpschool, het wonen en voorzieningen voor jongeren tegen het licht hielden. Dankzij subsidiegeld van de provincie kregen de inwoners ondersteuning van een adviesbureau, die ook een onderzoek deed naar de haalbaarheid van de plannen.

Schaken op meer borden

De uitkomsten van die werkgroepen moesten vervolgens uitgewerkt worden in concrete voorstellen. Lindsen: 'Wij zijn geen bouwkundigen of projectontwikkelaars, dus hebben we de woningcorporatie gevraagd om plannen te ontwikkelen voor nieuwbouwwoningen. De stichting Lek en IJssel kreeg als regionale koepel van basisscholen de opdracht om het bouwplan voor een nieuwe basisschool voor Cabauw te maken. De uitwerking van het plan voor een nieuw jeugdgebouw hebben wij, samen met de jongerenorganisaties KPJ (Katholieke Plattelands Jongeren) en Jong Nederland, zelf ter hand genomen. Boven al die werkgroepen en projectgroepen kwam een overkoepelende stuurgroep, daar zaten wij met de provincie en de gemeente aan tafel. 'Niet eenvoudig, inderdaad, om op zoveel borden tegelijk te schaken. Maar het grote voordeel van deze constructie was dat V.O.C.U.S. op alle fronten een vinger in de pap had.'

Zo konden zij er op toezien dat optimaal tegemoet gekomen werd aan de wensen.'

Lange termijn

Een ander voordeel van deze constructie is dat de plannen naadloos op elkaar aansloten. Dat wordt duidelijk tijdens het bezoek aan de basisschool. Daar knikt Jan Lindsen bevestigend als een juf enthousiast vertelt over de toename van het aantal nieuwe leerlingen in de jongste groepen. 'Allemaal jonge gezinnen met kinderen op de school,' merkt hij even later op als we langs blokken met nieuwbouwwoningen lopen. 'Bij de plannen voor deze huizen hebben wij inderdaad rekening gehouden met dit effect. Je weet dat zo'n uitbreiding op termijn noodzakelijk is voor het behoud van de basisschool,' aldus Jan Lindsen. Als we even later langs het leegstaande en in verval zijnde oude schoolgebouw lopen, vertelt Jan Lindsen dat V.O.C.U.S. in gesprek is over het dilemma van sloop en nieuwbouw of renovatie en het oude pand een nieuwe bestemming geven. Zoals starterwoningen. De voorzitter meldt in het voorbijgaan dat hij hier kortgeleden op een stel rondhangende jongens afgestapte. Die vonden dat er niks te doen was in het dorp. Lindsen heeft het clubje toen meegenomen naar het nieuwe jeugdgebouw en ze daar uitgelegd dat die voorziening ook voor hen bedoeld is. Sindsdien ziet hij ze daar regelmatig naartoe gaan.

Zeer gewaardeerd

Dit laatste illustreert heel treffend hoe V.O.C.U.S., in dit geval de voorzitter, de plannen als een rode draad en op een heel persoonlijke manier met elkaar verbindt. Die positie dankt V.O.C.U.S. aan de consciëntieuze manier waarop zij contacten onderhouden met de dorpsbewoners. Wat ook helpt is de uitzonderlijke situatie dat ze financieel het een en ander in de melk te brokkelen hebben. Toch vindt Jan Lindsen dit laatste punt niet doorslaggevend: 'Zonder die financiële positie hadden we ook veel bereikt, misschien zelfs op hetzelfde eindresultaat uitgekomen. Onze kracht zit toch in de manier waarop wij onze plannen op de dorpsbewoners afstemmen. We bespreken de plannen vooraf met de achterban en leggen achteraf verantwoording aan ze af. Ook over de financiën, het is per slot van rekening geld van de gemeenschap dat we investeren. Op de bijeenkomsten die wij organiseren, komen al gauw zo'n 100 belangstellenden. Dat is veel voor een dorp met circa 700 inwoners. Het wordt dus zeer gewaardeerd wat we doen.'

Zelfwerkzaamheid

Het project is in december 2012 officieel beëindigd, eind vorig jaar kon het bestuur van V.O.C.U.S. met trots een hectische periode afsluiten. 'Alle lopende plannen zijn gerealiseerd,' stelt een tevreden voorzitter vast, als we over het pas aangelegde De Ruiterspad lopen. Dit voetpad is vernoemd naar de boer die zijn boerderij en de omringende landerijen heeft overgedragen aan V.O.C.U.S. 'Die boerderij hebben we inmiddels verkocht, voor het bijbehorende land zijn we nog plannen aan het maken,' aldus Jan Lindsen.

Een deel van dat land heeft al een nieuwe bestemming gekregen, dat is ingericht als de nieuwe ijsbaan. Jan Lindsen: `Daar hoefden we zelf helemaal niks aan te doen, een aantal mensen in het dorp heeft dit spontaan geregeld. Als eigenaar van de grond hoefden wij daar alleen maar toestemming voor te geven. Zoiets is natuurlijk snel geregeld,` aldus Lindsen, die hiermee in het voorbijgaan aantoont dat zelfwerkzaamheid zich bijna als vanzelf aandient zodra de middelen daarvoor binnen handbereik komen.

Sociale marktplaats

Voor het bestuur van V.O.C.U.S. is nu een periode van heroriëntatie aangebroken. Volgens Lindsen ontbreekt het ze allerminst aan plannen. Twee daarvan passeerden al de revue: de bestemming van de landerijen van de boer en het leegstaande schoolgebouw. Verder wordt er achter de schermen gesleuteld aan een plan voor een platform waar mensen met alle mogelijke vragen terecht kunnen, van boodschappen doen, met huiswerk helpen, het vervoer naar de huisarts tot bezoeken voor de gezelligheid om de eenzaamheid tegen te gaan. Lindsen: `Het idee er achter is dat er mensen in het dorp rondlopen die ergens goed of handig in zijn, die tijd hebben en een dorpsgenoot best ergens mee op weg willen helpen. Aan de andere kant, de vraagkant zeg maar, lopen er vast ook mensen rond die veel baat hebben bij iemand die ze een handje kan helpen. Of iemand die om de zoveel tijd eens langs komt. Je moet maar net weten wat de een kan bieden en waar de ander behoefte aan heeft. Wij denken na over de opzet van een sociale marktplaats, waar je de vragers en aanbieders aan elkaar kunt koppelen.`

Opnieuw

Net als met het lanceren van al hun eerdere plannen, gaan ze in Cabauw ook bij dit plan niet over één nacht ijs. Als Jan Lindsen in het dorp rondloopt, praat hij er met mensen over en luistert naar hun reacties. Hij verzamelt voorbeelden om zijn plan toe te lichten, zoals het verhaal van een dorpsgenoot die van de ene op de andere dag op straat kwam te staan. Een vakman. Dankzij bemiddeling van een bestuurslid van V.O.C.U.S. wist hij weer snel werk te vinden. `Door de gesprekken en dit soort voorbeelden groeit ons plan. Als het ver genoeg uitgewerkt is, dan leggen we het voor aan het dorp. Door het krediet dat is opgebouwd, rekenen wij toch wel op het voordeel van de twijfel,` aldus een optimistische Lindsen. Al vraagt hij zich af of zijn medebestuurders inmiddels klaar zijn voor een nieuw avontuur. `Onze oorspronkelijke beheertaken vragen veel aandacht als je het goed wilt doen. Het risico is dat je roofofbouw gaat plegen op een kleine groep. We zijn er wel uit dat dit nieuwe plan niet volledig op het bordje van het V.O.C.U.S.-bestuur moet komen. Misschien dat er voor zo'n nieuw initiatief een andere organisatie of andere organisatievorm moet komen. Met de steun van V.O.C.U.S., dat wel, maar dan doe je als bestuur een stapje terug als het om de uitvoering gaat. We zullen zien.`

Gouden tip

Verstrek tijdig informatie over je plannen, betrek partners erbij zodat je sterker staat, zoek afstemming en leg verantwoording af aan je achterban.

IN SCHALKWIJK VOELEN DE JONGEREN ZICH OP HUN PLEK

SooS Casafina / Rik van der Werf en Tommy van der Linden

Jongerensoos Casafina is meer dan een vertrouwde plek waar de jongeren uit Schalkwijk elkaar iedere vrijdag op hun vaste soosavond treffen. Het is ook een broedplaats voor leuke feestjes, maatschappelijke activiteiten en grote dorps evenementen. En voor de jongeren die dit organiseren is het een leerschool. Toen het vervallen gebouwtje vijf jaar geleden werd afgebroken, hebben de jongeren het eigenhandig herbouwd. Dankzij de royale steun uit het dorp lukte het om de benodigde twee ton bij elkaar te krijgen. Schalkwijk koestert zijn jongeren. Dat blijkt wel uit de tien appartementen die een familiebedrijf vorig jaar op hun vrijkomende bedrijfsterrein heeft gebouwd voor de jongeren uit het dorp.

Het is pas drie uur als in de prille ochtend van zaterdag 27 april de lichten aangaan in het leegstaande dorps huis 'Het Gebouw' aan de Jhr. Ramweg. Terwijl heel Schalkwijk nog in diepe rust is, zijn zo'n vijftien jongeren druk in de weer met wafelijzers, beslag en tafels die in twee lange rijen aan elkaar worden geschoven. Een uithangbord met een pijl die wijst naar de plek waar wafels verkocht worden, ligt klaar als stille getuige van de verkoopactie die aanstaande is. Een kleine tien uur later rijden auto's af en aan om de bestelde wafels bij het voormalige dorps huis af te halen. Binnen staan twaalf jonge mannen met opgestroopte mouwen en schorten voor als volleerde bakkers achter de wafelijzers. De baklucht van zoete wafels en galmende muziek roepen de sfeer op van een dorpskermis. Verderop in het dorp verkopen jongeren in duo's hun wafels deur aan deur. 'Het is behoorlijk aanpoten om alle bestellingen op tijd te kunnen verwerken,' vertelt Rik van der Werf, een van de bestuursleden, terwijl hij zijn schort afdoet.

Tegenprestatie

Twintig meter verderop staat hun eigen soosgebouw, daar vertellen Rik van der Werf en zijn medebestuurder Tommy van der Linden dat de opbrengst van de wafelactie ten goede komt aan de regionale vastenactie van de kerk. Ooit is afgesproken dat ze eens per jaar als tegenprestatie een evenement voor dit doel organiseren, de jongerensoos staat namelijk op de grond van de katholieke kerk. Het is voor het eerst dat ze een wafelactie houden. Het loopt als een trein, de twee schatten dat de opbrengst veel hoger zal zijn dan er de laatste jaren binnenkwam met hun tentfeesten. 'Dat is niet origineel meer, die feesten heb je tegenwoordig het hele jaar door. Bovendien leveren tentfeesten ook steeds minder op. Vandaar dat wij het dit jaar over een

andere boeg gooien. Je hoopt dat het goed gaat, maar zoveel succes had ik niet verwacht,` aldus Tommy van der Linden aan een van de statafels in hun SooS Casafina.

Certificaten

Ruim vier jaar geleden stond Bas van der Werf, de oudere broer van Rik op deze zelfde plek in de jongerensoos. De verbouwing was net achter de rug, vandaar dat hij destijds een rondleiding gaf. En met gepaste trots vertelde over de houten bar die ze zelf hadden ontworpen en getimmerd, de vloeren, de leidingen en installaties die ze allemaal zelf en soms met hulp van bedreven dorpsgenoten hadden aangelegd. Hoe de hulp van alle kanten uit het dorp kwam, ook financieel. Om geld in te zamelen hadden ze bouwstenen van papier gemaakt ter waarde van 50 euro. Er was veel geld nodig, twee ton in totaal, om de herbouw te bekostigen van een verlopen gebouwtje dat in 1957 als hut van de verkenner was gestart. En in de decennia erna is uitgegroeid tot de uitvalsbasis voor de dorpsjeugd van Schalkwijk. Diverse ooms en tantes, vaders en moeders van jongeren die er nu komen, hebben elkaar daar ooit ontmoet.

Zelfstandigheid

De verkoop van de bouwstenen was een van de vele acties die SooS Casafina destijds heeft ondernomen om de vereiste twee ton bij elkaar te krijgen. Er zijn er 600 van verkocht, en dat in een dorp met krap 2000 inwoners. Ondernemingen in het dorp steunden de jongeren met geld en in natura, ook fondsen droegen een steentje bij. Toen er aan het eind een gat van 30.000 euro overbleef was de gemeente Houten alsnog bereid om bij te springen, nadat die aanvankelijk van mening was dat SooS Casafina ondergebracht moest worden bij het naastgelegen dorpshuis. Een toekomst onder de vleugels van het dorpshuis was voor SooS Casafina echter geen optie. Daarvoor waren ze te veel gesteld op hun vrijheid en zelfstandigheid. Dan maar zonder subsidie van de gemeente, was de conclusie van de jongeren.

De tieners

Inmiddels is het vier jaar later, en is Rik van der Werf als lid van het dagelijks bestuur in de voetsporen van zijn oudere broer getreden. Wijzend op het interieur merkt hij relativerend op: `Er is hier niet zo heel veel veranderd.` Dat geldt ook voor de organisatie en de regels, zoals de leeftijdsgrens van zestien jaar om toegelaten te worden. De reden hiervan is de alcohol die wordt geschonken. `Zo om de zoveel tijd organiseren wij wel iets voor de jongere leeftijden. Maar net wanneer het uitkomt,` aldus Tommy van der Linden, die uitlegt dat dit vooral afhankelijk is van vrijwilligers die zoiets willen organiseren. Dergelijke zaken worden besproken in het dagelijks bestuur, dat bestaat uit negen man. Sinds kort zitten er geen vrouwen meer in het bestuur. Rik van der Werf: `Wij zijn er wel naar op zoek, maar het valt niet mee om vrouwelijke kandidaten te strikken voor

het dagelijks bestuur. Met negen bestuursleden regelen wij in principe alles zelf, van het beheer en technisch onderhoud van het gebouw, tot de inkoop en de baromzet, de schoonmaak en noem maar op. Er is ook nog een driekoppig bestuur op afstand, die wordt geraadpleegd bij formele zaken zoals een verbouwing of de aanvraag van vergunningen.'

Tour de Schalkwijk

Uit de activiteiten buiten de wekelijkse soosavonden valt op te maken dat de jongeren van Soos Casafina zich betrokken voelen bij hun dorp als geheel. Naast de vaste soosavonden en eigen feesten, doen ze actief mee aan de diverse dorpsfeesten. Een heel sprekend voorbeeld hiervan is de jaarlijkse Tour de Schalkwijk, deze meerdaagse wielertoernooi voor jongeren is uitgegroeid tot een groot regionaal evenement. Vanaf het prille begin waren de jongeren van Soos Casafina hierbij betrokken, en nog altijd doen ze actief mee aan dit festijn. Maar ook bij de organisatie van voetbalavonden tijdens het laatste EK-voetbaltoernooi van Oranje zorgde Soos Casafina ervoor dat de wedstrijden levensgroot op een enorm beeldscherm te zien waren in het vernieuwde dorpshuis De Wiese. Rik van der Werf: 'Bij grote evenementen helpen veel jongeren onder de zestien mee. Op die manier leer je die groep wat beter kennen en weet je een beetje wat je aan ze hebt. Dat is ook zo bij de tieneravonden die wij om de zoveel tijd organiseren, het zijn als het ware opstapjes naar de Soos tegen de tijd dat ze zestien zijn.'

Goodwill

Het succes van de wafelverkoop op deze laatste zaterdag in april is, net als vijf jaar geleden met de uitgave van certificaten, een aanwijzing dat de jongeren van Soos Casafina kunnen rekenen op een flinke dosis goodwill in het dorp. Dat is ook te merken als de buurman in het voorbijgaan vertelt dat hij de afgelopen nacht om drie uur werd opgeschrikt door harde muziek. Hij strijkt gelijk erna zijn hand over het hart met: 'Ze hadden ons beter even kunnen waarschuwen. Maar ja, we zijn allemaal jong geweest.' Voor diverse jongeren geldt dat hun eigen ouders ooit bezoeker waren van de Soos. Het is een onderdeel van de geschiedenis van het dorp. Over de plannen die de gemeente heeft met het leegstaande dorpshuis naast hun gebouw, maken beide jongeren zich dan ook weinig zorgen. Het pand wordt gesloopt, zoveel is zeker. Maar het is niet bekend wat er op de leegstaande plek komt. Mocht het besluit vallen om daar woningen te bouwen, dan is het te hopen dat de nieuwe burens zich ook zo coulant zullen opstellen.

Starterswoningen

Dat ze in Schalkwijk het beste voor hebben met hun jongeren, blijkt eveneens uit de komst van tien appartementen op een vrijkomend bedrijfsterrein aan dezelfde Jhr. Ramweg als het voormalige dorpshuis, maar dan circa tweehonderd meter verderop. Het daar gevestigde transportbedrijf van de firma Kool Transport BV groeide dermate uit zijn voegen dat verhuizing naar een industrieterrein onoverkomelijk werd. Tommy van

der Linden: `Het is een familiebedrijf, echte Schalkwijkers. Die weten heel goed dat veel jongeren in Schalkwijk niets liever willen dan in hun eigen dorp blijven wonen. Voor mij is dat net zo. Om bij hun vertrek iets goeds te doen voor het dorp heeft de familie Kool op de plek van het oude bedrijf drie eengezinswoningen gebouwd en tien starterwoningen voor jongeren uit het dorp. Daar kon je je voor opgeven.` Tommy van der Linden is er in december 2012 ingetrokken. En is, net als zijn negen medebewoners van de fraaie appartementen, heel erg ingenomen met zijn nieuwe woonplek. `Ik ben een echte Schalkwijker en woon nu midden in het dorp, wat wil je nog meer?!`

Gouden tip:

Zo moeilijk is het toch niet?! Mouwen opstropen en laat iedereen een steentje bijdragen om samen leuke dingen te organiseren voor het dorp. Bij ons is dat heel normaal.

DORPSVISIE ALS GEMEENSCHAPPELIJK KOMPAS

Dorpsraad Nigtevecht / Kees Neervoort en Cees Boonacker

In het voorjaar van 2009 nam de dorpsraad van Nigtevecht het initiatief om een dorpsvisie op papier te zetten. Aanleiding was de ophanden zijnde gemeentelijke herindeling. Nigtevecht wilde zich presenteren aan de nieuwe gemeente. En het oude gemeentebestuur vóór de overdracht een document aanbieden waarin stond aangegeven waar het dorp trots op is, wat ze willen behouden en wat ze in de toekomst veranderd willen zien. Vier jaar later is deze visie nog altijd een belangrijk ijkpunt. Kees Neervoort, voorzitter van de dorpsraad: 'Wij beschouwen de dorpsvisie als een sociaal contract met het dorp, het is een gedeeld kompas bij onze keuzes en standpunten.'

Een gemeentelijke herindeling hing al in de lucht toen de dorpsraad van Nigtevecht in 2007 van start ging. Een overweldigende meerderheid van 80% van de bevolking sprak zich in die tijd uit voor het zelfstandig voortbestaan van de gemeente Loenen. Tegelijkertijd werd steeds duidelijker dat in politieke kringen de besprekingen vooral gingen over de vraag voor welke combinatie van gemeenten gekozen zou worden. Cees Boonacker, secretaris van de dorpsraad: 'Wij hadden al snel door dat het weinig zin had om ons als dorpsraad in een ondoorzichtig politiek steekspel te mengen. Vandaar dat we zochten naar een manier om te anticiperen op de nieuwe situatie. Het opstellen van een dorpsvisie leek ons in deze situatie een passende manier om de belangen van Nigtevecht voor het voetlicht te brengen op het moment dat die nieuwe gemeente zich aandiende. Want als kleine kern en ook nog eens ver van het centrum af gelegen, wilden wij onze huid zo duur mogelijk verkopen.'

Fundering

Er zijn diverse methoden in omloop om de leefbaarheid in kleine kernen onder de loep te nemen en samen met dorpsbewoners plannen voor de toekomst te smeden. Dat gebeurt onder namen als: de dorpspiegel, het tafelgesprek, DOP's oftewel dorppontwikkelingsplannen, lokaal leefbaarheidplan, dorp omgeving plan plus en de dorpsaanpak. Het opmerkelijke van de aanpak in Nigtevecht is dat ze hier hun visie afronden op het moment dat er normaliter nog een vertaalslag naar concrete plannen volgt. Om de reikwijdte van hun dorpsvisie toe te lichten pakt Boonacker de luxe uitgevoerde papieren versie er bij: 'Hierin staat in feite beschreven waar we het als dorpsraad allemaal voor doen. Het is de fundering van

onze plannen en de keuzes die we maken, niet meer en niet minder. Het mooie van dit concept is dat het niet afhankelijk is van de wisselende koersen in de politiek. Of na een tijdje alweer achterhaald is door financiële tegenvallers.'

Overdrachtsdocument

In eerste instantie was het vooral uit praktische overwegingen om de stap naar concrete plannen achterwege te laten. Neervoort: 'Normaal gesproken bespreek je een traject voor een dorpsplan vooraf met de gemeente. Wil je resultaten boeken, dan is het wel zo verstandig om al in een vroeg stadium met ze te overleggen over een mogelijk vervolg. Maar dat ging in onze situatie allemaal niet op. De gemeenteraad van Loenen werd opgeheven, in die situatie wil je een nieuwe raad natuurlijk niet opzadelen met plannen die net voor sluitingstijd met de voorganger zijn afgesproken. Dat vonden wij zelf ook niet gepast. Wij hoopten wel op steun voor onze visie. Dat is ook gebeurd. Het is zelfs zo dat de raad van Loenen onze dorpsvisie ongewijzigd heeft toegevoegd aan de overdrachtsdocumenten voor de nieuwe gemeente Stichtse Vecht. Een betere introductie konden we ons niet wensen.'

Klankbordgroep

Er was ook een meer principiële overweging om voor een lange termijn visie te kiezen in plaats van een dorpsplan voor de komende drie, vier jaar. Dan gaat het over de legitimatie van de dorpsraad en het draagvlak van het document. Kees Neervoort: 'Wij hadden geen behoefte aan het zoveelste rapport van de dorpsraad. Het moest een document met statuut worden dat ook echt door het hele dorp gedragen werd. Van die orde. Om die reden hebben wij een klankbordgroep samengesteld met dorpsbewoners uit alle mogelijke geledingen en verenigingen. Het is gelukt een groep van zo'n twintig mensen bij elkaar te krijgen die bereid waren om een half jaar lang zo eens in de twee weken een avond bij elkaar te komen in het Dorpshuis.' Daar hebben ze in werkgroepen over heel uiteenlopende thema's gepraat. Iedereen kon aanschuiven. Tussen de bijeenkomsten door was er onderling druk mailverkeer en werden zaken uitgezocht.

Aanvullende gesprekken

Al doende werd duidelijk welke personen er in deze opzet misten en welke belangen in het dorp op deze manier onderbelicht bleven. Vandaar dat er afzonderlijke gesprekken zijn gevoerd met zo'n vijftien tot twintig personen: deskundigen, sleutelpersonen, maatschappelijke organisaties en ondernemingen. Zo is met de kerk gesproken over het gebruik van het kerkgebouw en het overvolle kerkhof. En zijn er zaken aangekaart met de woningcorporatie, met de enige winkelier van het dorp, de eigenaar van een fabriek en met boeren in de directe omgeving. Een aantal bewoners met een bijzondere expertise op hun vakgebied meldde zich spontaan. En een bewonersdelegatie uit Nigtevecht is afgereisd naar Den Helder om

met de directie van Gulf Oil te praten over de veiligheid van de gigantische olieopslag tanks in de directe omgeving van het dorp. Al deze aanvullende gesprekken leverden belangrijke informatie op voor de bijeenkomsten van de klankbordgroep.

Identiteit

Dit alles heeft geleid tot een gezamenlijk dorpsvisie. In essentie staat daarin beschreven wat voor dorp Nigtevecht wil zijn en op welke manier de circa 1600 dorpsbewoners er met elkaar willen samenwonen. De dorpscultuur wordt getypeerd als een aangename mix van stadse karaktertrekken en een typische dorpsmentaliteit. De sociale controle is groot, staat erin vermeld. Iedereen mag meedoen, maar er is ook ruimte voor mensen die er alleen vanwege de rust en de natuur wonen of een sociaal leven buiten het dorp prefereren. Cees Boonacker: 'Veel dorpsplannen focussen op de knelpunten, die zijn richtinggevend voor de maatregelen die worden aanbevolen. In ons concept staan we ook stil bij aspecten waar we in feite heel tevreden over zijn en die we graag zo willen houden. Wij proberen essentiële onderdelen van de identiteit van ons dorp te benoemen, zonder daar gelijk een plan van aanpak aan te koppelen.'

Vast stramien

Uitgewerkte plannen mogen dan ontbreken in de dorpsvisie van Nigtevecht, er worden wel degelijk lijnen uitgezet naar de toekomst. Dat gebeurt met een kleine twintig onderwerpen, variërend van winkels, horeca en sport tot openbaar vervoer, onderwijs en gezondheidszorg. Elk thema wordt volgens eenzelfde stramien behandeld. Als eerste staat aangegeven hoe de vlag er bij hangt. Bij de winkels lezen wij dat Nigtevecht het moet doen met één supermarkt, één bakker, één café en een ambulante bloemenstal. In de daaropvolgende stap blijkt uit een analyse dat de vooruitzichten somber stemmen vanwege het beperkte inwonertal en de kooporiëntatie van de bewoners. Dan volgt als derde een blik op de toekomst, met een pleidooi om vanwege de vergrijzing de voorzieningen te behouden. Het thema wordt afgesloten met een oproep aan de bewoners om te onderkennen dat de laatste voorzieningen in het dorp belangrijk zijn voor de leefbaarheid. En een oproep aan de gemeente om zich vanwege diezelfde reden soepel op te stellen bij maatregelen als het verstrekken van vergunningen. De hiervoor genoemde vier onderdelen komen bij ieder thema terug.

Goede graadmeter

Ter geruststelling voor wie denkt dat zo'n visie een tamelijk voorspelbaar en misschien zelfs wel saai verloop kent, waar weinig mensen meer warm voor lopen: in het najaar van 2009 togen ruim 200 dorpsbewoners naar het Dorpshuis van Nigtevecht om de presentatie van de dorpsvisie bij te wonen. Een van de bewoners had de hoofdpunten aan de hand van foto's van Nigtevecht in beeld gebracht in een professioneel uitgevoerde diapresentatie. Daarop volgde een levendige discussie over een aantal hete

hangijzers. Cees Boonacker: 'Je denkt dat na zo veel voorwerk het meeste wel is gezegd. En dat je de standpunten onderhand wel kent. Toch verraste het ook mij op sommige punten wat er ter sprake kwam. En vooral hoe sterk sommige zaken bij de mensen leven, wat in een enkel geval zelfs tot een felle woordenwisseling leidde. Dit laatste bevestigt overigens onze keuze om zo'n avond te laten leiden door een onafhankelijke voorzitter. Maar los van de vragen, de twistpunten en tips die uit de zaal komen, is vooral de dynamiek en de sfeer van zo'n avond een goede graadmeter voor de zaken die je als dorpsgemeenschap met elkaar wilt delen.'

Heikel onderwerp

De dorpsvisie heeft ook zijn beperkingen, dat realiseren ze zich in Nigtevecht wel degelijk. Een goed voorbeeld is de discussie rond de komst van een fietsbrug over het Amsterdam Rijnkanaal (ARK), bestemd voor recreanten. Een lang slepende kwestie: in de afgelopen vijf jaar zijn er al diverse informatieavonden over gehouden en inspraakprocedures uitgevoerd. Cees Boonacker: 'Het blijkt een heikel onderwerp te zijn. De meningen in het dorp waren verdeeld over aspecten als de locatie van de brug en de hoogte ervan. Vandaar dat de dorpsvisie zich beperkte tot het voorstel om eerst maar eens de voor- en nadelen van de komst van de brug op tafel te leggen, voordat er knopen doorgemaakt werden. Veel meer viel er destijds niet over te zeggen.'

Nieuw leven inblazen

Inmiddels ligt er een nieuw ontwerp voor de fietsbrug op tafel. Er is gekozen voor een andere locatie en ook is de aanrijdroute gewijzigd. Voor de dorpsraad was dit aanleiding om de klankbordgroep van de dorpsvisie nieuw leven in te blazen. Boonacker: 'Bij controversiële en complexe onderwerpen als zo'n fietsbrug hebben wij als dorpsraad behoefte aan feedback uit alle geleidingen van het dorp.' De nieuwe klankbordgroep bestaat uit circa 25 dorpsgenoten. De groep heeft in principe een vaste bezetting, maar iemand die geïnteresseerd is in een specifiek onderwerp kan ook per keer aanschuiven. Veel deelnemers uit de klankbordgroep van de dorpsvisie hebben zich opnieuw aangemeld. Boonacker: 'De nieuwe aanwas bestaat vooral uit de jongere generatie, veel 30-ers en 40-ers. Dat is een groep die heel moeilijk te strikken is om zitting te nemen in het bestuur van de dorpsraad. De werkwijze van een klankbordgroep is praktischer, veel gaat via de mail, dat spreekt ze meer aan. De klankbordgroep komt vier keer per jaar bij elkaar, alleen als het echt nodig is zoeken zij elkaar vaker op.'

Waardevolle instrumenten

Met de introductie van de klankbordgroep als aanvullend platform om dorpszaken aanhangig te maken, geeft Nigtevecht een eigen invulling aan de wens van de gemeente Stichtse Vecht om gebiedsgericht te werken. De bestuurders en ambtenaren willen meer zaken in overleg met de dorpsbewoners regelen, staat in een recente kadernota. Ze overleggen dan

het liefst met groepen die representatief zijn voor de dorpsbevolking. Kees Neervoort: 'Met een dorpsvisie en de installatie van een klankbordgroep beschikken wij als dorpsraad over twee waardevolle instrumenten om als gesprekspartner van de gemeente op te treden.'

Gouden tip:

De dorpsvisie is geen document van de dorpsraad. Het bewijst pas zijn waarde als het door de hele dorpsgemeenschap wordt gedragen.

LEESWIJZER DEEL 2

In dit tweede deel van de bundel is de schijnwerper gericht op personen die zich op een bijzondere manier verdienstelijk maken voor hun dorp en de dorpsgemeenschap. Het zijn vijf voorbeelden die model staan voor een hele grote groep bewoners. Uitvoerig aan het woord komen bestuursleden die verantwoordelijkheid dragen voor een dorpscomité of dorpshuis. Zij en de vele vrijwilligers met hen, zijn van onschatbaar belang voor hun organisatie. En daarmee voor het dorp.

Den Dolder, Jan Scherphuis

Kritiek op plannen van de gemeente is in veel dorpen de aanzet geweest om een dorpscomité op te richten. In Den Dolder is het niet anders gegaan. Jan Scherphuis, voorzitter van belangenvereniging Den Dolder, vertelt over de oprichting van zijn organisatie en de manier waarop zij de plannen `uit Zeist` van tafel kregen. En hoe ze na deze confrontatie ook andere dossiers oppakten. Intussen is de belangenvereniging Den Dolder een gewaardeerde gesprekspartner van de gemeente.

Nigtevecht en de UVKK, Cees Boonacker

Met de krimp valt het in de provincie Utrecht misschien nog wel mee, maar door de vergrijzing en het vertrek van de jongeren zijn de kleine kernen hier wel degelijk aan het veranderen. Cees Boonacker is van vele markten thuis, als het om de kleine kernen gaat. Hij is voorzitter van de Utrechtse Vereniging Kleine Kernen, de UVKK, maar eveneens van het dorpshuis in Nigtevecht, bestuurslid van de dorpsraad aldaar, en zit in landelijke gremia. Aan de hand van zijn dorp Nigtevecht geeft hij aan hoe kleine kernen in Utrecht langzaam maar zeker van karakter veranderen.

Achterveld, drie (ex-)leden van de dorpsraad

In Achterveld introduceerde de gemeente Leusden in 1999 de dorpsraad als officieel adviesorgaan. Drie (ex-)leden kijken terug op hun inspanningen. Dat levert een wisselend beeld op van optimisme en trots op resultaten die behaald zijn. Maar er is ook enige teleurstelling te bespeuren over het gebrek aan waardering voor hun werk. Met als meest treffende voorbeeld de opstelling van de wethouder, die onlangs liet weten dat de dorpsraad wat haar betreft een achterhaald fenomeen is.

Soesterberg, Silvijn Aertsen

Over de strijd om het voortbestaan van het dorps huis in Soesterberg is een politieke thriller te schrijven met als titel `De slag om dorps huis De Burgstede`. Interim-voorzitter Silvijn Aertsen blikt terug op een ongelijke strijd zonder winnaar. Het dorps huis wordt gesloopt en moet plaats maken voor de bouw van appartementen. Toch is er ook een sprankje hoop dat er een herstart komt op een nieuwe plek.

Ternaard, F. van der Lugt

Als voorzitter van de vereniging voor dorpsbelang in het Friese dorp Ternaard had Frederik van der Lugt vijftien jaar geleden een vooruitziende blik. Hij introduceerde de komst van vijf windmolens en nodigde zijn dorpsgenoten uit om bij te dragen in de financiering. Zo dicht tegen de Waddenkust zijn de dorpsmolens inmiddels een lucratieve inkomstenbron. De jaarlijkse winst, tussen de 20 en 30-duizend euro, komt ten goede aan de leefbaarheid van het dorp.

BRUGGEN SLAAN VOOR HET ALGEMEEN DORPSBELANG

Belangenvereniging Den Dolder / Jan Scherphuis

Om een vuist te kunnen maken tegen de massieve woningbouwplannen van de gemeente Zeist is in 2007 de belangenvereniging Den Dolder opgericht. 'De gemeente wilde op basis van een aantal grootschalige ontwikkelingsprojecten in korte tijd achthonderd woningen in Den Dolder dumpen. Vijftig procent meer woningen, absurd voor zo'n klein dorp natuurlijk.' De plannen zijn weliswaar realistischer geworden en de verhoudingen met de gemeente zijn genormaliseerd. Toch klinkt er nog altijd verontwaardiging door in zijn stem als Jan Scherphuis, voorzitter van de belangenvereniging, terugblijkt op die periode. 'Nee, eenvoudig is het niet geweest. Allerminst.'

Als aan het eind van het interview ter sprake komt hoeveel tijd er in zijn functie gaat zitten, pakt Jan Scherphuis de agenda er toch even bij. Bladerend door de afgelopen weken, blijft zijn wijsvinger steeds even stilstaan bij een afspraak die te maken heeft met zijn voorzitterschap. Hij komt al gauw op twee, drie vergaderingen in de week. Dat valt hem nog mee, in periodes waarop hij avonden achtereen de deur uit is voor de belangenvereniging, telt hij met gemak het dubbele aantal. De dagelijkse mailwisselingen en alle telefoontjes tussendoor zijn dan nog niet meegerekend. 'Het komt erop neer,' sluit Scherphuis af, 'dat je er zo'n beetje een halve dagtaak aan hebt als je het goed wilt doen.'

Verontwaardiging

Het initiatief voor de oprichting van een belangenvereniging in Den Dolder ontstond een jaar of zes geleden toen de gemeente Zeist het dorp overviel met nogal opmerkelijke uitbreidingsplannen. 'Buitenproportioneel en absurd voor zo'n dorp,' noemt Jan Scherphuis het voornemen van de gemeente Zeist om, zoals hij zegt: 'hun toenmalige ambitieuze en inmiddels onrealistisch gebleken bouwopgave in deze groene uithoek van de Gemeente Zeist te realiseren.' Toen de plannen naar buiten kwamen, stonden de verhoudingen tussen Den Dolder en Zeist meteen op scherp. De verontwaardiging onder de dorpsbewoners was enorm. En de doorgaans nogal afstandelijke verhouding met Zeist sloeg om in woede. Scherphuis: 'Historisch gezien heeft Den Dolder niet veel op met Zeist. En overval je ons dan met zulke onzalige plannen, ja, dan zijn de rapen natuurlijk gaar.'

Juridische status

Den Dolder kende een klankbordgroep waarin ruim 25 verenigingen en dorpsorganisaties kwesties van gemeenschappelijk belang met elkaar bespraken. Scherphuis: `Omdat de gemeente behoefte had aan een gesprekspartner in het dorp, maakten ze van de gelegenheid gebruik om bij de klankbordgroep bepaalde thema's ter sprake te brengen en voorstellen voor te leggen. Als klankbordgroep werd ons al snel duidelijk dat het zo niet werkte. En zo'n overleg van verenigingen met specifieke doelstellingen en eigen achterbannen, leent ook zeker zich niet als forum om namens het dorp de tanden in bouwplannen te zetten. Er moest dus een belangenvereniging met een juridische status komen.`

Eerste kennismaking

De oprichting van zo'n organisatie was aan Jan Scherphuis wel toevertrouwd. `In een dorp als Den Dolder weet je wel bij wie je aan kunt kloppen voor zo'n initiatief. Die groep is niet zo groot, je hebt snel de mensen te pakken die over een breed netwerk in het dorp beschikken. Het ging ook vlot, de drive om er samen tegen aan te gaan was enorm.` Het protest werd breed gedragen en zette de Gemeenteraad ertoe aan om een leefbaarheidonderzoek te eisen. Daar hebben veel Dolderse burgers aan deelgenomen. Een van de conclusies uit dit onderzoek was dat er een nieuw dorpshuis moest komen. Scherphuis legt uit dat een eerdere faciliteit ter ziele is gegaan door eigenzinnig management, gebrek aan transparantie en gekissebis met de gemeente. En stelt vast dat het gewenste dorpshuis tot ergernis van velen nog steeds op zich laat wachten. Al kan hij er enig begrip voor opbrengen dat het in deze tijd van economische tegenwind niet meevalt om aan die wens te voldoen. De belangenvereniging denkt nu mee over tussenoplossingen. `Ondanks de ruzie en onvrede heeft de gemeente toch het nodige opgestoken van onze eerste kennismaking. Gelukkig maar, je kunt je "opponenten" maar beter kennen, dan dat je in het duister tast met wie je te maken hebt. Dat geldt overigens voor beide partijen. Wij kennen de weg in het gemeentehuis intussen blindelings. En zij weten ons te vinden.`

Algemeen belang

Bij deze ene kwestie is het niet gebleven. Scherphuis somt een aantal complexe dossiers op die veel aandacht vragen: `Daarvan speelt de spoorwegovergang in het dorpscentrum al heel lang. ProRail zou die overgang uit technische overwegingen het liefst volledig afsluiten. Maar dat is de doodssteek voor het dorp. Den Dolder ligt aan beide zijden van de spoorweg, sluit je de overweg af dan splitst je het dorp geografisch en sociaal in tweeën.` ProRail, de Gemeentelijke politiek en de Dolderse burgers liggen al jarenlang met elkaar in de clinch over dit onderwerp. Er zijn talloze varianten voor de ondertunneling gelanceerd en weer afgeschoten. Scherphuis: `Wij hebben een jaar lang bijeenkomsten bij mij thuis georganiseerd. Samen met Ondernemend Den Dolder en de aanpalende buurtschappen Bosch en Duin en Huis ter Heide nodigden wij de politieke

fracties van de Gemeenteraad uit om op ze in te praten. Het voorstel dat nu op tafel ligt is veel beter dan de botte bijl die een paar jaar geleden boven ons hoofd hing. Maar het blijft afwachten.`

Drieluik

Het plan dat er nu ligt heeft Scherphuis gemunt als `Het Drieluik`. Daarin komt de gemeente als eerste stap met de beloofde voetgangers- en fietstunnel aan de Westkant van het dorp. Hierdoor worden de scholen en sportfaciliteiten voor iedereen bereikbaar. Die doorgang komt de sociale cohesie in het dorp ten goede. De volgende stap is een extern veiligheidsonderzoek van TNO om de effecten van die nieuwe tunnel te meten. Pas als de uitkomsten hiervan bekend zijn, volgt als derde stap een besluit over de centrale spoorwegovergang. De afweging is dan of sluiting van de omstreden overweg voor gemotoriseerd verkeer zoveel veiliger is dan een bypass via de Provinciale weg om het dorp heen.

Maatschappelijk actief

Het is een uiterst taaie en ingewikkelde kwestie. Toch praat Jan Scherphuis erover alsof het zijn dagelijkse werk is. `Je rolt er in,` merkt hij relativerend op. Alhoewel er wel degelijk een bewuste keuze aan vooraf ging. `Ik heb mijn hele leven hard gewerkt, ben voor mijn werk de hele wereld overgevlogen en heb altijd goed verdiend. Toen mijn pensionering aanstaande was, nam ik mij voor om maatschappelijk actief te worden. En mijn expertise voor dit dorp in te zetten.` De voorzitter realiseert zich dat een doorsnee dorpsbewoner geen weet heeft van het werk achter de schermen dat hier bij komt kijken. `Maar ik doe het met veel plezier en wij hebben een slagvaardig bestuur. De lijnen zijn kort dankzij mail en telefoon. Wij vergaderen alleen als we een overleg hebben met partners. Zoals het wijkteam, daar zitten wij met de gemeente, het welzijnswerk, de woningcorporatie en de politie aan tafel. Of bij vergaderingen met zusterorganisaties in de omringende dorpen.`

Historische vergadering

De balans opmakend is de voorzitter tevreden over de resultaten. `De voetgangers- en fietstunnel onder het spoor komt er, en de bekritiseerde bouwplannen zien er nu heel anders uit. De afstand met Zeist is ook minder groot,` aldus Jan Scherphuis. De viering van het 100-jarig bestaan van Den Dolder vorig jaar, noemt hij een mijlpaal in de betrekkingen met de gemeente Zeist. Het initiatief voor dit feest kwam uit de schoot van de belangenvereniging en is samen met de Historische Vereniging opgezet. Als voorzitter van het `Comité Den Dolder 2012` zag Scherphuis van dichtbij hoe de gemeente, de burgemeester voorop, deze gelegenheid heeft aangegrepen om zich in Den Dolder eens van hun beste kant te laten zien. `Niet alleen met een financiële bijdrage, maar ook door zelf actief deel te nemen aan de festiviteiten. Het voltallige College stak zich in de klederdracht van honderd jaar geleden en speelde de historische vergadering

na waarin de oprichting van het dorp ooit werd bezegeld. Die geste heeft het dorp heel erg gewaardeerd, dat hebben ze goed aangevoeld.`

Samenhangigheid

Dit eeuwfeest deed de relatie tussen dorp en gemeentebestuur goed, maar was ook een opsteker voor de sociale samenhang in het dorp. Opmerkelijk, want het is een dorp dat door meer dan een spoorlijn verdeeld wordt. Zo staan aan de noordzijde van het spoor veel huizen die ooit gebouwd zijn voor de arbeiders van de enige fabriek in het dorp. En de zuidkant van het spoor kenmerkt zich door straten met de allure van een villawijk. Onnodig te vermelden dat ook de levensstijlen aan beide kanten van het spoor nogal uiteenlopen. Kortom het gezamenlijk dorpsgevoel is allerminst vanzelfsprekend. Jan Scherphuis: `We zijn er in geslaagd een jaarprogramma samen te stellen waarin jong en oud, rijk en arm, sportievelingen, muzikanten, directeuren en fabrieksarbeiders aan hun trekken zijn gekomen. Het hele dorp liep uit voor de opvoering van de historische oprichtingsvergadering van het dorp. Jongeren organiseerden een groot feest en professoren die hier wonen gaven een openbare les over hun vakgebied. Het jubileumjaar is goed geweest voor het samenhangigheidsgevoel en de identiteit van het dorp.`

Gouden tip:

Je moet elkaar kunnen vinden, juist bij tegengestelde opvattingen en confrontaties is het belangrijk om ook aandacht te besteden aan de relatie en de contacten die je met elkaar onderhoudt.

LANG LEVEN IN HET DORP

Bestuur dorps huis en dorpsraad Nigtevecht, voorzitter UVKK, Cees Boonacker

Utrecht hoeft zich als Randstedelijke provincie de komende 20 jaar geen zorgen te maken over krimp, is de gangbare opinie. Toch is er volgens Cees Boonacker wel degelijk iets aan de hand: `De kleine kernen in Utrecht zijn aan het vergrijzen, de jeugd trekt weg en plaatselijk is er sprake van krimp. Het lastige is dat het om een langdurig en tamelijk onzichtbaar proces gaat. En dat zowel de oorzaken als de gevolgen voor ieder dorp weer kunnen verschillen.` Zijn afscheid grijpt de voorzitter van de UVKK aan om stil te staan bij de vraag in hoeverre deze demografische veranderingen de komende decennia hun stempel zullen drukken op de kleine kernen.

Volgend jaar wordt Cees Boonacker 75 jaar, daarmee is hij met recht ervaringsdeskundige te noemen als het over vergrijzing gaat. Vanuit de functies van voorzitter van het dorps huis in Nigtevecht en secretaris van de plaatselijke dorpsraad kent hij bovendien de ins en outs van het dorpsleven. Toch kost het hem zichtbaar moeite om in een paar volzinnen uit te leggen in welke mate de samenstelling van de dorpsbevolking aan het veranderen is. En hoe dat doorwerkt op de leefbaarheid en het karakter van zijn dorp, laat staan in hoeverre dit het geval is in de 36 andere kleine kernen in de provincie Utrecht. Op zoek naar meer houvast en steekhoudende cijfers over die verschuivingen, valt op dat de gewenste statistische gegevens op de schaal van een kleine kern ontbreken.

Bonte lappendeken

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft onlangs op de website www.demowijzer.nl een digitale kaart gepresenteerd die op buurt- en dorpsniveau met kleuren aangeeft in welke mate er sprake is van groei, dan wel krimp. In de provincie Utrecht springen de steden er uit als flinke groeiers. Daar zal niemand van opkijken. Het wordt interessant als we surfend over de kaart van de provincie Utrecht inzoomen. Wie de loep er op zet, ziet per wijk, buurt en dorp veel meer verscheidenheid. Dan blijkt dat deze provincie een bonte lappendeken is waar groei en krimp pal naast elkaar voorkomen. Cees Boonacker: `Dat is inderdaad een indicatie, maar bij fenomenen als krimp, vergrijzing en ontgroening gaat het om langdurige processen. Wil je daar echt inzicht in krijgen, dan heb je toch meer gegevens nodig dan deze kaarten kunnen bieden.`

Wereld van verschil

Cees Boonacker voelt zich zo langzamerhand als een vis in het water als het over ontwikkelingen in kleine kernen gaat. Door bestuurslidmaatschappen bij de landelijke vereniging kleine kernen (LVKK) en het overkoepelende netwerk Dorpshuizen.nl, volgt hij de landelijke ontwikkelingen op de voet. En is als geen ander in staat om de situatie in de provincie Utrecht te vergelijken met andere delen van het land. Cees Boonacker: `Er is bijvoorbeeld een wereld van verschil tussen kleine kernen in plattelandsgebieden als Oost-Groningen, Noord-Friesland, Zuid-Limburg of de Zeeuwse eilanden en de kleine kernen in onze verstedelijkte provincie midden in het land. Dat onderscheid komt nog sterker naar voren als wij het gaan hebben over de gevolgen van krimp.`

Krimp als kans

Tot voor kort werd krimp vooral geassocieerd met afgelegen dorpen in regio's die met economische en maatschappelijke problemen kampen. Dan ging het over knelpunten als een aftakelend voorzieningenniveau, werkloosheid, huizen die langdurig leeg staan, of dorpen die als vestigingsplaats niet aantrekkelijk zijn voor bedrijven. In dergelijke perifere regio's werkt krimp als een elixer van problemen. Maar in minder problematische omstandigheden kan een bevolkingsdaling weer hele andere effecten hebben. Om de negatieve connotatie van krimp te ontwijken, wordt in beleidskringen steeds vaker gebruik gemaakt van de term demografische transitie. Of heeft men het in pr-jargon over krimp als kans. Het is dus belangrijk om bij krimp, dan wel bij demografische veranderingen, allereerst te kijken naar de omstandigheden waarin het zich voordoet.

Sterke kernen

Met de kaart van de provincie Utrecht uitgevouwen op tafel, wijst Cees Boonacker een aantal groeikernen en satellietsteden aan waar sinds de 70'er en 80'er jaren grote aantallen woningen uit de grond zijn gestampt. Het gaat om voormalige dorpen als Maarssen, Maarssenbroek, Vleuten, De Meern, maar ook Nieuwegein, Houten, IJsselstein en noem ze maar op. Boonacker: `Als de bevolkingsgroei straks afvlakt of zelfs daalt, dan zal je daar naar mijn inschatting de gevolgen van krimp en vergrijzing als eerste zien. Het zou mij niet verbazen dat daar in kwetsbare buurten binnenkort dezelfde soort kwalen de kop opsteken, die zich nu voordoen in zwakke plattelandsregio's. Terwijl de Utrechtse kleine kernen er wel eens relatief sterk uit zouden kunnen komen als de inwoneraantallen licht dalen. De moeilijkheid is dat we hier, ondanks alle projecten en onderzoeken naar krimp, nog heel weinig over weten.`

Glazen bol

Als Cees Boonacker de provinciekaart er bij pakt en in vogelvlucht de 37 kleine kernen overziet, wijst hij op twee aspecten die volgens hem van

invloed zijn op hun aantrekkingskracht. Dat is als eerste de nabijheid, of juist de afstand van grote steden. Cees Boonacker: `Dat speelt hier in Nigtevecht en belangrijke rol, wij wonen onder de rook van Amsterdam en Schiphol ligt om de hoek. Voor forenzen en mensen die voor hun werk veel moeten reizen is de ligging van het dorp wel degelijk een punt van overweging. Welgestelde ouderen letten bij hun keuze voor kleine kernen veel meer op aspecten als rust, kleinschaligheid en het mooie landschap.` Daarbij wijst de UVKK-voorzitter op dorpen in landschappelijke pareltjes als het Westelijk Weidegebied, de Heuvelrug, en het Kromme Rijngebied. En vraagt zich, tijdens het opvouwen van de kaart, hardop af of de kleine kernen in Utrecht de komende decennia wellicht steeds meer gewild zullen worden als woonplek. Voor die vraag kan alleen een glazen bol uitkomst bieden.

Wooncarrière

Om toch iets te kunnen zeggen over demografische veranderingen op de lange termijn gaat Cees Boonacker te rade bij de ervaringen in zijn eigen dorp. Nigtevecht heeft hij de afgelopen decennia stukje bij beetje zien veranderen. `Na mijn trouwen ben ik in Nigtevecht gaan wonen. En heb er destijds geen moment bij stilgestaan voor hoelang. Je kinderen groeien er op en je gaat er stilzwijgend van uit dat je de rest van je leven in het dorp zult blijven wonen. Net zoals zo veel families hier al generaties lang wonen. Het dorp was heel lang een plek waar je van wieg tot graf verblijft, waar het wonen, werken en recreëren samenvalt met je contacten met de familie en je kennissen in de buurt. Bij nieuwkomers merk je dat dit toch net even anders ligt. Die stellen veel duidelijker eisen aan het dorp en de woonomgeving en zijn ook bereid daar voor te betalen. Beslissender is misschien wel dat hun keuzes veel meer afhangen van de fase in hun leven. Ouders zien het dorp als een ideale periode om hun kind in een veilige omgeving op te laten groeien. Terwijl senioren met pensioen of op hun oude dag van de rust en het landschap willen genieten. En tweeverdieners aan het begin van hun carrière juist met één been in de stad willen leven. Iedereen heeft zo zijn eigen afwegingen, de keuze voor het dorp is veel meer een onderdeel van iemands wooncarrière geworden.`

Eigen dynamiek

Het is de UVKK-voorzitter niet zozeer te doen om de individuele afwegingen van de nieuwkomers. Deze veranderingen in levensstijl hangen ook samen met de toegenomen welstand, mobiliteit en modernisering die zijn weerslag heeft op het hele dorp. De impact daarvan op het dorpsleven is heel zichtbaar tijdens een wandeling langs de basisschool. Het is eind april, de kinderen hebben een vakantieweek en de school ligt er verlaten bij. Maar ook op straat is geen kind te bekennen. Cees Boonacker: `Al die hardwerkende ouders pakken het vliegtuig, zoeken een weekje de zon op. Of ze regelen een vakantie voor de kinderen als ze die week zelf moeten werken. Hetzelfde gebeurt in de zomervakantie, dan vindt hier een kleine volksverhuizing plaats. Wie als kind dan niet op vakantie is, verveelt

zich stierlijk. Daar staat tegenover dat hier op andere momenten van het jaar fantastische culturele evenementen en uitbundige kinderfeesten georganiseerd worden. Dan bruist het dorp, mede door de inzet van de nieuwkomers. Want die brengen een eigen dynamiek met zich mee waar het dorp zijn voordeel mee doet. Dat is zeker het geval, ook al is het tamelijk op hun eigen kroost gericht en voor de korte termijn.

Alle generaties

De transformatie van een klassiek dorp waar gewoon en gewerkt wordt, naar een dorp waar het wonen voorop staat, is een verandering die zich in het hele land in kleine kernen voordoet. Alhoewel dit zich in het midden van het land en in de nabijheid van grote steden waarschijnlijk in een hogere versnelling voltrekt. Cees Boonacker: `Nigtevecht is nogal in trek bij jonge gezinnen en goed verdienende tweeverdieners met drukke banen. Deze mensen zijn vaak zeer zelfredzaam en pragmatisch. Voorzieningen kopen ze in of ze kijken uit naar de stad. Je zal ze nauwelijks tegenkomen in het enig overgebleven winkeltje in het dorp. Ik schets misschien een karikatuur, maar in grote lijnen komt het hier wel op neer. Als Nigtevechter van de oude garde en dorpsraadlid kijk ik met heel andere ogen naar het dorp. Ik zie de zorg voor voorzieningen als een gezamenlijke verantwoordelijkheid en hecht veel waarde aan het dorp als gemeenschap. Wij streven er naar dat ons dorp toegankelijk blijft voor alle generaties. Voor jongeren die weer terug willen naar hun dorp. En ook voor ouderen als zij meer zorg nodig hebben. Dit zijn hele andere kwaliteitseisen die je aan het dorp stelt.`

Afbrokkelen

Tot nu toe lag vooral Nigtevecht onder het vergrootglas. Het scenario dat Cees Boonacker hier schetst is misschien nogal somber, realiseert hij zich. Maar het maakt wel duidelijk waarom hij zich vanuit de dorpsraad en het dorpshuisbestuur inzet om het voorzieningenniveau op peil te houden en wil bijdragen aan de leefbaarheid van het dorp. Het verklaart ook waarom de discussie over krimp hem het laatste jaar zo aan het denken heeft gezet. Lange tijd kon hij volstaan met de relativerende houding van `leven en laten leven`. Maar steeds meer wordt hij zich bewust van het feit dat wonen in een dorp niet voor iedereen dezelfde betekenis heeft. En dat de sociale infrastructuur van een dorp op de lange termijn en heel geleidelijk zal afbrokkelen als deze trend zich voortzet. Vandaar ook dat hij zijn zorg langs deze weg wil delen en andere dorpsbestuurders uitnodigt om hier bij stil te staan.

Langere termijn

Cees Boonacker is zich bewust dat zijn beeld van Nigtevecht op heel veel punten kan afwijken van de ervaringen die bewoners in de 36 andere kleine kernen hebben. Dat dorpen die verder van de stad liggen bijvoorbeeld veel meer in trek zijn bij ouderen op leeftijd. En dat die zich weer op een heel andere manier betrokken voelen bij het dorp. De UVKK-voorzitter vermoedt

dat deze nieuwkomers over meer vrije tijd beschikken dan de drukke tweeverdieners die hij op het netvlies heeft. En dat zij zich wel inzetten voor het dorp als geheel, wellicht zelfs meer dan dorpsbewoners die er hun hele leven al wonen. Best mogelijk dat deze kleine kernen er juist heel goed in slagen om nieuwkomers binnen te halen in het dorpscomité, of actief te worden in het dorpshuis. Maar een toestroom van actieve senioren kan weer gevolgen hebben voor bijvoorbeeld het draagvlak van de dorpschool en het ledental van verenigingen. Of dat hier nagedacht moet worden over de beschikbaarheid op de langere termijn van zorgvoorzieningen. Ze illustreren, wat Cees Boonacker betreft, het belang om de gevolgen op lange termijn van demografische veranderingen op de agenda te zetten.

Scenario's

Een van de lessen van de eerste projecten in krimpgebieden is dat het niet gaat om geïsoleerde ontwikkelingen die zich binnen een dorp afspelen. En dat het daarom juist belangrijk is om ook over de dorpsgrenzen heen te kijken naar wat er elders in de regio gebeurt. Cees Boonacker: `De gemeenteraadsverkiezingen die er aankomen zijn misschien een mooi moment om dit punt aan de orde te stellen. Maar het zou ook mooi zijn als dorpshuisbesturen na gaan denken over de manier waarop zij in kunnen spelen op de veranderende samenstelling en behoeften van de dorpsbewoners. En dat een dorpscomité het gesprek opent over het dorp waarin ze willen wonen en alvast gaat nadenken over mogelijke scenario's voor de toekomst.`

Gouden tip:

Het dorp is niet het onbetwiste eigendom van de oude garde. Nieuwkomers kunnen bijdragen aan een herwaardering van het dorp, omdat zij de rijkdom en verworvenheden vaak beter op hun waarde weten te schatten.

VOOR DE COMPLIMENTJES HOEF JE HET NIET TE DOEN

Dorpsraad Achterveld & Stoutenburg / José Huurdema, Gisela Tossaint en Marion Cense

‘De Roskam, al 150 jaar de tweede huiskamer in Achterveld’, is te lezen in de entreehal van het dorpscafé annex hotel en partycentrum. In de opkamer met uitzicht op een vervallen coöperatiefabriek treffen drie vrouwen elkaar. Opgeteld hebben zij meer dan 20 jaar ervaring als lid van de gezamenlijke dorpsraad van Achterveld en Stoutenburg. Met een mengeling van trots en teleurstelling blikken zij terug. Op de kleine successen, op de soms ellenlange procedures van de overheid en op het opportunisme van de lokale politiek. Wijzend op alle energie die ze erin gestoken hebben: ‘De voldoening moet uit jezelf komen.’

Hoge verwachtingen

In Kasteel Stoutenburg gaf de gemeente Leusden in 1999 te kennen dat ze nauwer wilde samenwerken met de burgers. Met een wervelende PowerPoint presentatie werd in deze historische entourage het project ‘Buurt aan de beurt’ gelanceerd. Het gemeentelijk plan hield in dat elk dorp en elke wijk een adviesraad met 25 inwoners zou worden geïnstalleerd. Zo’n dorpsraad of wijkraad zou als formele gesprekspartner van het College van B & W gaan functioneren. In datzelfde jaar ging in de naburige dorpen Achterveld en Stoutenburg samen een voorlopige dorpsraad van start. ‘Je merkte destijds aan alles dat de gemeente er hoge verwachtingen van had. In beide dorpen was er ook veel belangstelling voor. Alleen liepen we niet warm voor het idee van een gekozen vertegenwoordiging. En ook het aantal van 25 leden vonden we te veel van het goede,’ herinnert José Huurdeman zich nog van het prille begin.

Gemeentewapen

Iedereen die zich destijds aanmeldde als lid van de voorlopige dorpsraad, is daar ook in terechtgekomen. De eerste voorzitter van deze gecombineerde raad kwam uit Stoutenburg. Daarna volgde er een gedeeld voorzitterschap van José Huurdeman, inwoonster van Stoutenburg, en Gerrit Kroeze uit Achterveld. In de praktijk hield deze functiedeling in dat de een het gezicht naar buiten was. En José Huurdeman stroomlijnde intern het overleg. Uit een dikke map met documenten die zij heeft meegenomen, pakt Huurdeman haar aanstellingsbrief erbij. Naast het officiële briefhoofd staat pontificaal het gemeentewapen. Onderaan is de brief ondertekend door de burgemeester. Het was menens, de aanstelling was op basis van een formeel vastgelegde ‘Regeling’ tussen de dorpsraad en het College van B & W. ‘De

gemeente heeft ons destijds met de rode loper binnengehaald,` beaamt ook Gisela Tossaint, een van de dorpsraadleden van het eerste uur.

Geen credits

Tossaint meldde zich kort na de start aan en is de enige van het drietal die nog altijd actief is als bestuurslid van de dorpsraad. Zij heeft goede herinneringen aan de beginperiode. `Ons eerste advies was een dijk van een visie op het buitengebied,` aldus Tossaint met trots in haar stem. `Als ik me niet vergis was de titel `Natuurlijk buiten`. Wij hebben ons hier destijds met veel plezier en enthousiasme op gestort. Maar de waardering voor al het werk dat we verzet hadden viel tegen. Alhoewel in de jaren erna bestuurders en ambtenaren zo'n beetje alle ideeën uit onze nota hebben overgenomen in hun eigen rapporten. Onze aanbevelingen hebben ze stuk voor stuk uitgevoerd. Dat geeft je toch heel veel voldoening. Marion Cense stipt hier nog wel bij aan dat de dorpsraad daar in het openbaar nooit de credits voor gekregen heeft.

De weg weten

Marion Cense is indertijd door José Huurdeman gevraagd om actief te worden in de dorpsraad, ze wonen allebei in Stoutenburg. `Ik ben er niet geboren en getogen,` vertelt ze er gelijk bij. `En als er bij ons thuis iets van de gemeente binnenkwam, dan was ik vooral geïnteresseerd in de gevolgen voor onszelf en onze directe omgeving. In de dorpsraad word je gestimuleerd om ook stil te staan bij andere belangen. Je leert er hoe zaken soms met elkaar samenhangen. En onderhand weet ik redelijk de weg in het ambtelijk apparaat. Ik trek gelijk aan de bel, of stap op de betreffende ambtenaar af als ik iets wil weten. Al met al heb ik er dus veel van opgestoken.`

Zuinig met emoties

De twee vrouwen naast haar knikken bevestigend bij die laatste opmerking. Gisela Tossaint: `Je raakt bijvoorbeeld gewend aan het taalgebruik op zo'n gemeentehuis. En de onuitgesproken codes. In het begin kijk je er nog van op dat ze het ene zeggen, en dat iedereen dan wel weet dat ze daar juist iets heel anders mee bedoelen. Als je die codes eenmaal door hebt, dan houd je daar rekening mee. Dat voorkomt ook teleurstellingen.` José Huurdeman vult aan: `De gemeente zorgde ook voor trainingen om beter inzicht te krijgen in procedures en besluitvorming van de gemeente. Daar leerden wij hoe je het best met ze kunt overleggen en onderhandelen. Of hoe je de correspondentie met de gemeente voert over een kwestie waar je je heel erg druk over maakt. Ik heb op zo'n training geleerd dat je in officiële brieven heel zuinig moet zijn met emoties, omdat je daar vaak een averechts effect mee bereikt. Tot op de dag van vandaag doe ik mijn voordeel met die tip.`

Vol overgave

Ondanks deze lessen in communicatie met de gemeente en de jarenlange ervaring, liepen de drie ook tegen de nodige teleurstellingen op. Uitkijkend op de vervallen veevoederfabriek in het hart van het dorp, vertellen ze dat de discussie over de toekomst van dit gebouw zo'n voorbeeld is van een eindeloos lang slepende kwestie. 'Maar er zijn wel meer voorbeelden die uitzichtloos lijken en heel veel geduld van je vragen,' weet Gisela Tossaint uit ervaring. Dat geduld kon José Huurdeman op een bepaald moment niet meer opbrengen: 'Ik had me er met volle overgave op gestort, maar er komt een moment dat je de balans opmaakt. Dat je enorm je best hebt gedaan en dan toch met het gevoel zit dat al die inspanningen nauwelijks zoden aan de dijk zetten. Toen ik daar op straat over werd aangesproken, was dat voor mij de druppel. Ik ben me in de historie van dorp en streek gaan verdiepen en schrijf daar nu over. Als er een boekje uitkomt, dan krijg ik van alle kanten complimenten. Kom daar maar 's om als je lid bent van de dorpsraad.' Haar tafelgenoten beamen dit gevoel: 'Voor een complimentje hoef je het niet te doen,' aldus Gisela Tossaint, 'de voldoening moet echt uit jezelf komen.'

Leerschool

Nog geen tien jaar na de introductie van de dorpsraad gooit de gemeente Leusden het roer alweer om. Onder de beleidstitel 'Samenleving voorop' kondigt de gemeente aan dat de geldkraan vanaf 2014 volledig dicht gaat. Dieptepunt in het gebrek aan waardering voor het werk van de dorpsraad vinden de drie toch wel de boude uitspraak van de wethouder Joyce van Beek dat een dorpsraad niet meer iets van deze tijd is. Gisela Tossaint vertelt dat door deze beleidswijziging het voortbestaan van de dorpsraad momenteel op de tocht staat. Tossaint: 'De gemeente wil voortaan alleen een budget beschikbaar stellen voor bewonersinitiatieven. Voor ieder afzonderlijk initiatief kunnen burgers bij de gemeente aankloppen. Het is net alsof een dorpsraad of wijkcomité een sta in de weg is voor dergelijke initiatieven. Maar het omgekeerde is juist het geval. Ik zou een dorpsraad willen zien als een leerschool voor burgerparticipatie. Met een dorpsraad kun je burgerinitiatieven naar mijn idee op een veel duurzamer manier uitvoeren, wat je doet is de krachten bundelen en ze versterken.'

Doeltreffend instrument

Bij deze benadering van burgerparticipatie krijgt ze steun uit onverwachte hoek. Want in zijn onlangs uitgebrachte beleidsnotitie 'Bestuur in samenhang' houdt minister Plasterk van Binnenlandse Zaken namelijk een pleidooi voor het bevorderen van dorps- en wijkraden. Hij ziet ze juist wel als een doeltreffend instrument om de afstand tussen bestuur en burger te verkleinen. Het is aan de dorpsraad van Achterveld en Stoutenburg om hun eigen wethouder daar van te overtuigen.

Gouden tip:

De dorpsraad stimuleert en bundelt initiatieven van burgers. De gemeente zou deze duurzame vorm van burgerparticipatie moeten koesteren.

HET DORPSHUIS IS GESLOOPT, MAAR DE ONDERNEMINGSZIN IS ONGEBROKEN

Dorpshuis Soesterberg / Silvijn Aerden

Soesterberg krijgt eindelijk weer een dorpshuis. Het zag er lange tijd somber uit, met als dieptepunt de sloop van het voormalige dorpshuis Burgstede. Jarenlang voerden de Soesterbergers actie voor hun nieuwe dorpshuis, ze hebben gelobbyd en geprocedeerd tot aan de rechter toe. De gemeenteraad is nu om, de wensen voor een nieuw gemeenschapsgebouw worden momenteel geïnventariseerd. `Dit is zeker een doorbraak. De dorpsbewoners zijn nu weer aan zet. Dat is mooi, maar we zijn er nog lang niet,` klinkt het voorzichtig uit de mond van Silvijn Aerden, waarnemend voorzitter van het dorpshuis van Soesterberg.

Ruim veertig jaar geleden sloegen de dorpsbewoners van Soesterberg de handen ineen en brachten het benodigde geld bijeen voor de bouw van een eigen dorpshuis. De accommodatie kwam op een centrale plek in het dorp te staan, met een ruim Dorpsplein aan de voorzijde en even verder een uitgestrekt Evenemententerrein. Aanwinsten waar het dorp trots op was. Silvijn Aerden: `Piet Pieren, de eerste voorzitter en een van de oprichters van dorpshuis Burgstede vertelde eens dat hij het als deel van zijn gezin beschouwde. Met dezelfde toewijding nam zijn opvolgster Jean-Marie van Staveren het van hem over. Ik op mijn beurt, heb diep respect voor de manier waarop mijn voorgangers samen met hen heel veel andere vrijwilligers zich decennialang hebben ingezet voor dit dorpshuis. Regelmatig lees ik verhalen over eigentijdse initiatieven van bewoners die zelf een gemeenschapsaccommodatie willen runnen. Dat deden wij hier veertig jaar geleden al, denk ik dan.`

Dieptepunt

Silvijn Aerden spreekt in de verleden tijd, want dorpshuis Burgstede is verkocht aan de gemeente en wordt gesloopt om plaats te maken voor appartementen. De relatie tussen het bestuur van dorpshuis Burgstede en het gemeentebestuur heeft hiermee het absolute dieptepunt bereikt. De Soester politiek heeft volgens de voorzitter van het dorpshuis nooit willen investeren in sociaal-culturele voorzieningen voor Soesterberg. Maar toen de Soesterbergers eenmaal zelf een accommodatie van de grond hadden gekregen, werd diezelfde gemeente hun grootste huurder. Aerden: `In de afgelopen veertig jaar boden we onderdak aan het gemeenteloket en hoorden de bibliotheek, de politiepost en de schoolsport tot onze vaste huurders. Onze exploitatie was vele malen goedkoper dan vergelijkbare

voorzieningen in Soest die volledig in handen waren van de gemeente. Dan heb ik het opgeteld niet over tonnen, maar over miljoenen.'

Kostbare grond

Door de jaren heen hebben gemeente en dorps huis in harmonie met elkaar samengewerkt. Er kwam een kink in de kabel op het moment dat er in het gemeentehuis in Soest werd nagedacht over de gevolgen van het sluiten van de vliegbasis Soesterberg en het vertrek van de Amerikanen. Om munt te kunnen slaan uit die nieuwe situatie, nam de gemeente zich voor om binnen de rode contouren van Soesterberg flink te gaan bouwen. Op de tekentafel lagen plannen voor veertig appartementen in het centrum van het dorp. Daarvoor moest dan wel het Dorpsplein worden geschrapt, net als het veel gebruikte Evenemententerrein even verderop. En ook het aanliggende dorps huis dat vooral vanwege de kostbare grond waar het op stond moest wijken. Met deze rigoureuze ingrepen kwamen de verhoudingen op scherp te staan.

Burgerinitiatief

In Soesterberg hebben ze aan den lijve ondervonden hoe moeilijk het is om het schip te keren als bestuur en ambtenaren eenmaal aan zo'n voornemen werken. Silvijn Aerden: 'Wij hebben alle democratische middelen ingezet die je maar kunt bedenken, van dialoog en overleg naar inspraakavonden, handtekeningacties en ludieke manifestaties tot aan een lokaal referendum toe. En uiteindelijk een formeel burgerinitiatief dat de steun kreeg van 93% van de inwoners. Maar zelfs die overweldigende uitslag was niet genoeg voor een inhoudelijke reactie. Ergens moest er een wissel om, maar we hadden geen idee waar en hoe.'

Uitroken

In Soest trokken bestuurders en ambtenaren hun trukendoos open en hebben ze al hun troeven ingezet om het dorps huis en de grond eronder te verwerven. Zo kijkt Aerden terug op het gevecht dat ze hebben geleverd met de gemeente. 'Het is niet te geloven hoeveel geld de gemeente Soest heeft besteed aan dure adviseurs die zijn ingeschakeld om het gelijk aan hun zijde te krijgen. Het werkte ook heel ontmoedigend dat de gemeente alle gesubsidieerde organisaties die gebruik maakten van het dorps huis, achter onze rug maande om met hun activiteiten uit te wijken naar andere accommodaties. Ze waren het dorps huis als het ware aan het uitroken.'

Steekspel

Het ontbrak de Soesterbergers aan politieke macht om een vuist te kunnen maken. Aerden wijt dit aan het gegeven dat de politici op het gemeentehuis voornamelijk uit 'dat andere dorp' afkomstig zijn, waarmee hij op Soest doelt. 'Het College kreeg in feite *carte-blanche* van de raad. Die liet ze hun gang gaan in Soesterberg. Het Dorpsplein en het Evenemententerrein waren gemeentegrond, daar konden ze vrij eenvoudig het mes in zetten, vonden

ze in Soest. Het dorps huis was wel een probleem, dat was geen eigendom van de gemeente. Wilden ze de grondexploitatie 'budgetneutraal' sluitend krijgen, dan moesten ze die gebieden 'om niet' zien te verwerven, was de redenering. Naderhand hoorden wij dat er al een voorlopig contract klaar lag met een projectontwikkelaar. Hoe vooringenomen kun je zijn?' analyseert Aerden de opstelling van de gemeente. En noemt het strategische steekspel dat zich heeft voltrokken voer voor politicologen.

Volgende etappe

Ondanks dat zij de overweldigende meerderheid van de Soesterbergers achter zich wisten, moest het bestuur van het dorps huis toch voortdurend de confrontatie aangaan met de gemeente. Dat heeft een zware wissel getrokken op de vrijwilligers, blijkt als de waarnemend voorzitter stilstaat bij de persoonlijke impact van dit conflict. 'Als bestuur hebben wij zware tijden gekend. Er haakten mensen af die zo veel onrechtvaardigheid niet konden verdragen. Of niet bestand waren tegen de persoonlijke aanvallen van het oude regime bij de gemeente. Mijn voorgangster geloofde heilig in het harmoniemodel, ook al excommunicerden ze haar zo ongeveer toen ze haar verzet tegen de grondexploitatie volhield tot aan de rechtbank. Tot tweemaal toe wist zij daar te winnen van de gemeente. Zelf ben ik minder geduldig. Dat zorgde binnen het bestuur geregeld voor discussie over de koers. Maar we hebben het gered en zijn nu klaar voor de volgende etappe.'

Eigendom

Gelukkig schijnt er weer licht aan het eind van de tunnel. Het gemeentebestuur heeft drie miljoen gereserveerd als bijdrage voor een dorpsgebouw. En nog eens vijf miljoen voor overige voorzieningen in het nieuwe dorpscentrum. Aerden: 'Het ziet ernaar uit dat de wind bij de gemeente nu uit een andere hoek komt. Soesterbergers hopen dat het Evenemententerrein behouden blijft en vanwege de centrale plek de functie van Dorpsplein gaat overnemen. Het zou mooi zijn als het nieuwe dorps huis daar aan komt te liggen. De stichting heeft al jaren plannen klaarliggen voor het betrekken van de oude Marechausseekazerne.' Er valt dus nog veel te bespreken en te onderhandelen. Dat blijkt uit de reactie van de voorzitter op het nieuws dat de gemeente zelf eigenaar wil worden van het gebouw. Aerden: 'Overall elders in de gemeente stoot het College gebouwen af omdat de lasten ze te zwaar worden. En dan zou juist in Soesterberg een nieuw gemeentelijk pand geopend worden? In een tijd van bezuinigingen is dat een hele opmerkelijke keuze.'

Dorpsonderneming

Het ziet er naar uit dat deze eigendoms kwestie de komende tijd een lastig en ook principieel twistpunt zal worden waar de partijen niet één, twee, drie uit zijn. Het is ook een beladen kwestie gezien de voorgeschiedenis en het flinterdunne laagje aan onderling vertrouwen. Silvijn Aerden: 'Eigen stenen zijn door de jaren heen heel belangrijk geweest. Intensieve samenwerking

met de gemeente is natuurlijk onontbeerlijk, net als structureel een jaarlijkse overheidsbijdrage. Maar totale afhankelijkheid van de gemeente is niet meer van deze tijd. Er is geen enkele zekerheid over de blijvende beschikbaarheid van de exploitatiegelden. Wij zien meer in een zelfstandige dorpsonderneming zoals je die overal in het land ziet opkomen. Bovendien hebben wij daar al veertig jaar ervaring mee.`

Gouden tip:

Verdeel het werk onderling goed en oriënteer je breder dan alleen in eigen kring. En blijf in gesprek.

WIND ALS INKOMSTENBRON VOOR DE LEEFBAARHEID

Stichting Windmolens Ternaard / F. van der Lugt

In de provincie Utrecht zoeken pioniers elkaar op om alternatieve energiebronnen aan te boren en gezamenlijk zonnepanelen te plaatsen. In Friesland zijn ze een stap verder, daar spelen organisaties van dorpsbelangen al jarenlang een actieve rol bij de energiewinning. Zoals in Ternaard, waar de winst uit vijf dorpswindmolens de hele dorpsgemeenschap ten goede komt. Jaarlijks kunnen ze daar circa 20- tot 30.000 euro besteden aan energiebesparing, sociale projecten en verbeteringen van de leefomgeving. Pepijn Binkhorst van de Natuur en Milieufederatie Utrecht (NMU) ziet ook in Utrecht mogelijkheden voor dorpscomités die bereid zijn hun nek uit te steken.

Ternaard is een dorp met krap 1500 inwoners en ligt aan de kust van de Waddenzee, de kop van Friesland. Het is een van de regio's in ons land waar bevolkingskrimp op de loer ligt. Met bijkomende kwalen als wegtrekkende jongeren, werkloosheid, vergrijzing en economische malaise. Alle redenen dus om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen. Frederik van der Lugt, destijds voorzitter van de vereniging Dorpsbelangen Ternaard, vatte vijftien jaar geleden het plan op om windmolens rond het dorp te plaatsen. Tegenwoordig is hij voorzitter van de stichting Windmolen: 'Ik zag een enorme toekomst in het verschiep liggen voor windenergie. Helemaal zo dicht bij de kust, wij wonen hier in een van de meest windrijke omgevingen van ons land.'

Aarzelend

De vijf molens die rond het dorp staan zijn voor 70 procent in het bezit van de bewoners, verenigd in de Stichting Windmolens Ternaard. De resterende dertig procent is in handen van een drietal boeren die de molens op hun grondgebied hebben. Het unieke van het initiatief in Ternaard is dat de initiatiefnemers hun ideële doelstelling van schone energie op een slimme manier combineren met, zakelijk gezien, een lucratieve aanpak en een sociale besteding van de opbrengsten. De financiering van de molens is afkomstig van participaties door de dorpsbewoners zelf. Dat is in drie tranches gegaan blikte de initiatiefnemer terug op het prille begin. Van der Lugt: 'De eerste tranche verliep nog aarzelend. Ondanks een rente van tien procent die wij in het vooruitzicht stelden. Het kostte aanvankelijk moeite om mensen hier te overtuigen. Toen dat eenmaal lukte, waren we heel snel door de tweede en derde tranche heen.'

Gratis

Inmiddels is de voorzitter een bedreven woordvoerder die mensen kan overtuigen van de voordelen van windenergie. Moeiteloos schudt hij een reeks argumenten uit de mouw. Opmerkelijk genoeg begint hij met de financiële voordelen. Om gelijk daarna op het milieuvriendelijke karakter van windenergie te wijzen. Maar er is meer. De duurzaamheid bijvoorbeeld. Zonder calamiteiten kunnen de molens moeiteloos dertig jaar mee. Ze zijn ook nog eens heel onderhoudsarm. Daar komt nog bij dat de wind, in tegenstelling tot fossiele brandstoffen als gas en kolen, oneindig beschikbaar is. Van der Lugt: `Het is gratis en ook nog eens schone energie. In Duitsland kreeg windenergie een enorme boost toen de overheid na de kernramp in de Japanse stad Fukushima het besluit nam om alle kerncentrales te sluiten. De Duitsers investeren gigantisch in windenergie.`

Delen in de winst

Wind is een hele lucratieve energiebron, blijkt als de voorzitter van de Stichting Windmolens Ternaard een toelichting geeft op de bedrijfsvoering. Hij meldt er gelijk bij geen enkel persoonlijk financieel belang in de molens te hebben. Van der Lugt: `Het is allemaal vrijwilligerswerk, daardoor kunnen wij de overheadkosten tot een minimum beperken. Als bestuur gaan wij zo transparant mogelijk te werk. Onze stichting is gelieerd aan de Vereniging voor Dorpsbelangen van Ternaard. Elk jaar publiceren wij een verslag en het financieel overzicht in de dorpskrant.` De voorzitter schat dat de vijf molens het dorp per jaar zo tussen de 20.000 en 30.000 euro opleveren. Dit geld wordt aan heel uiteenlopende doelen besteed. Zoals de plaatsing van zonnepanelen op het dorpshuis en een aantrekkelijke zonneboileractie voor bewoners. Maar ook aan de herinrichting van de camping en het kaatsveld, de aanleg van een bedrijfsterrein, steun aan startende ondernemers of het plaatselijke vogelopvangcentrum. Het Plaatselijk Belang van Ternaard en het verenigingsleven deelden de afgelopen vijftien jaar eveneens rijkelijk in de winst van de windmolens. `Heel recent is een initiatief om in diverse straten te helpen met het oprichten van kleine coöperaties die energiebeperkende maatregelen invoeren en collectief zonnepanelen plaatsen.`

Windmolenpark

De jaarlijkse financiële steun draagt ertoe bij dat de aanwezigheid van windmolens op veel goodwill kan rekenen onder de inwoners van Ternaard. Terwijl elders plannen voor plaatsing van windmolens nogal eens uitmonden in emotionele discussies tussen voor- en tegenstanders. Die lokale steun kunnen ze binnenkort goed gebruiken nu Van der Lugt en zijn stichting aan een plan werkt om met een aantal omliggende dorpen zestien windmolens te vervangen door in totaal zes moderne molens die veel hoger en technisch geavanceerder zijn. `Die zes nieuwe molens willen wij gegroepeerd in een kleinschalig windmolenpark nabij het dorp Metslawier plaatsen.` De voorzitter rekent voor dat dit drie tot vier keer zo veel energie

en dus evenzoveel geld oplevert. Waarmee in een gunstig windjaar zomaar zo'n 90.000 euro in het dorp geïnvesteerd kan worden.

Hoge drempel

In Friesland is momenteel veel te doen over de plannen van de Provincie om lokale dorpsmolens te verbannen naar een beperkt aantal grootschalige windmolenparken. Lang niet overal mogen molens geplaatst worden. Net als in Friesland wil het provinciaal bestuur van Utrecht dat particulieren hun windmolens gegroepeerd plaatsen op een aangewezen plek. Pepijn Binkhorst van de NMU: `Dit betekent dat de drempel vrij hoog komt te liggen, wil je zoiets van de grond krijgen. Je zult op zoek moeten naar partners om de financiering rond te krijgen, naar boeren of lokale ondernemers die mee willen doen.`

Actieve rol van dorpscomités

Ondanks deze restricties ziet Pepijn Binkhorst wel iets in de aanleg van dorpswindmolens op het Utrechtse platteland. Al vindt hij het moeilijk in te schatten of er veel bezwaren los zullen komen van omwonenden. `De reacties zijn nogal eens emotioneel en gebaseerd op angst voor het onbekende, ze doen denken aan discussies van lang geleden over de komst van treinen en daarna de zendmasten voor telefonie. Een succesfactor om mensen toch mee te krijgen is participatie, dat is ook het sterke punt van de dorpsmolens in Friesland. Gaat een dorp als een blok achter zo'n initiatief staan, dan is de kans groot dat je partners vindt die willen participeren. Ik zou mij voor kunnen stellen dat ook hier in Utrecht de dorpscomités een actieve rol gaan spelen om zo'n initiatief van de grond te krijgen.`

Pionieren

In de kleine kernen van Utrecht zijn her en der een aantal initiatiefgroepen aan het pionieren met alternatieve energiebronnen. Pepijn Binkhorst vertelt dat de NMU samen met de Kamer van Koophandel een project in de Utrechtse Waarden uitvoert dat goed aansluit bij kleine kernen. Naast energiebesparing richt dit zich op het collectief plaatsen van zonnepanelen en gezamenlijk energie inkopen tegen een lagere prijs. Verder zijn in Baambrugge tientallen huizen voorzien van zonnepanelen die collectief zijn ingekocht. En zijn initiatiefgroepen in dorpen als Austerlitz, Everdingen en Nigtevecht zich nog aan het oriënteren. In Utrecht zitten wij dus in de pioniersfase, de dorpswindmolen is hier nog een onbekend fenomeen. Binkhorst: `Het is goed om je te realiseren dat windenergie nu eenmaal veel goedkoper per kwh is dan de zon of andere energiebronnen. De verdienmodellen worden opeens stukken lastiger als je voor iets anders kiest dan de wind. Ik zou de dorpscomités daarom willen adviseren hier toch eens over na te denken.`

Gouden tip:

Dorpshuizen en dorpscomités die hun nek uitsteken, kunnen hun dorp duurzaam maken door lokaal energie te winnen en collectief energie te besparen.

LEESWIJZER DEEL 3

In dit derde en laatste deel van de bundel komen mensen aan het woord die vanuit hun beroep of deskundigheid betrokken zijn bij de leefbaarheid van kleine kernen. Zij vertellen over hun ervaringen en kijken met een blik op de toekomst naar ontwikkelingen die van belang zijn voor bestuurders en vrijwilligers die actief zijn in kleine kernen.

Provincie Utrecht, Erik Ypema

Hij was als projectleider de drijvende kracht achter het provinciaal project Leefbaarheid Kleine Kernen. En in die functie verantwoordelijk voor de waaier aan projecten die verspreid over de provincie van de grond kwamen. De oprichting van de UVKK is een exponent van de vernieuwingsgolf die gedurende vijf jaar heel veel dorpsbewoners op de been bracht. Erik Ypema wijst op de mogelijkheid om in de vorm van een businesscase eens met alle partijen in een dorp om de tafel te zitten, en dan samen de opties voor samenwerking en ontwikkeling te onderzoeken.

KNHM Utrecht, Joost Kingma

Landelijk timmert de KNHM aan de weg met de welbekende 'Kern met Pit' campagne. Als voorzitter van de afdeling Utrecht legt Joost Kingma uit wat zijn organisatie de kleine kernen nog meer te bieden heeft. En geeft voorbeelden van activiteiten die aangeven dat hun deskundigheid een breed terrein bestrijkt. Van pr en communicatie tot organisatieadvies en ruimtelijke ordening. Dit laat niet verlet dat de betrokkenheid en het enthousiasme van de initiatiefnemers een absolute voorwaarde is om een project tot een goed einde te brengen.

VNG Utrecht, Pim Bannink

Gemeenten krijgen steeds meer taken van het Rijk en de Provincie toegeschoven. In een poging om ze daar beter voor toe te rusten, heeft minister Plasterk van Binnenlandse Zaken aangekondigd dat hij toe wil naar gemeentes met minstens 100.000 inwoners. Om het contact tussen overheid en burger op peil te houden, ziet hij een rol weggelegd voor dorpsraden. Zonder zich over de plannen van de minister uit te laten, onderschrijft Pim Bannink, secretaris van de VNG afdeling Utrecht, het pleidooi van de minister voor een herwaardering van dorpsraden.

Onderzoekster, Roos Verboog

Ter afsluiting van haar studie sociologie nam zij besturen van dorpshuizen en dorpscomités onder de loep. En zocht uit wat de UVKK voor hen kon betekenen. Deze blik in de keuken leerde haar dat dorpsbesturen met een grote diversiteit aan thema's in de weer zijn en dit met veel bezieling doen. Maar raadt ze hen aan om meer hun eigen doelen te stellen, in plaats van de agenda van de gemeente te volgen. En wat haar betreft is er nog een wereld te winnen in de sociale media, met name bij de jongeren.

Woningcorporatie Goed Wonen in Benschop, Henk Visée

In Benschop is de afgelopen decennia slechts mondjesmaat gebouwd. Daar kwam de afgelopen jaren verandering in. Goed Wonen reageert tegenwoordig alert op de spaarzame kansen die zich voordoen. Met als resultaat een relatief groot multifunctioneel complex van woningen, winkels en dienstverlenende organisaties in de dorpskern. Henk Visée, directeur van deze corporatie, onderstreept het belang van doorstroming voor de leefbaarheid van het dorp.

HET DORP ALS BUSINESS CASE

Provincie Utrecht / Erik Ypema

Dankzij het project Leefbaarheid Kleine Kernen van de Provincie Utrecht kwamen in de periode van 2004 tot 2009 projecten van de grond in maar liefst 26 van de 37 kleine kernen. Stuwende kracht achter dit succes was projectleider Erik Ypema. Die roemt de grote betrokkenheid tijdens `dorpsoplopen`, bijeenkomsten waar dorpsbewoners gezamenlijk plannen konden smeden en met elkaar in gesprek gingen over de toekomst van hun dorp. `Burgerparticipatie op zijn best`, aldus Erik Ypema. Die de suggestie doet om deze formule ook in grotere dorpen en stadswijken toe te passen. Als volgende stap in de kleine kernen zou hij een proef willen doen met het ontwikkelen van een dorp als businesscase.

Een kleine dertig jaar geleden werd Erik Ypema bij de Provincie Utrecht aangesteld als planningsmedewerker voor psychiatrische voorzieningen. Achteraf blijkt de psychiatrie de enige sector in de gezondheidssector te zijn waarin hij niet werkzaam is geweest. Wel hield Erik Ypema zich bezig met de planning van verpleeghuizen, gehandicaptenvoorzieningen en bejaardenoorden, allemaal in het kader van de wettelijke taken die de Provincie op dit terrein heeft. Vanuit deze positie heeft hij een bijdrage kunnen leveren aan de vermaatschappelijking van de zorg. Zo werd het beleid genoemd dat tot doel heeft om de huisvesting van cliënten in grote instellingen in een bosrijke omgeving te verplaatsen naar kleinschalige woonvormen tussen `gewone mensen` in wijken en dorpen.

Over de schutting

Gehandicapten en chronisch zieken mochten niet langer worden `weggestopt` in een bosrijke omgeving, was het credo. Ypema: `Die omslag had gevolgen voor de ruimtelijke ordening. Wij dachten na over de toekomst van vrijkomende gebouwen; vaak ging het dan om sloop, soms was natuurbestemming een optie. Ik kreeg op die manier te maken met formele procedures op het gebied van de ruimtelijke ordening, zoals het Streekplan, Structuurnota's, bestemmingsplannen, stedenbouwkundige visies, rode en groene contouren, noem maar op. In die jaren werkte ik heel nauw samen met een collega op de afdeling Ruimte. Al doende ontdekten wij dat er zo veel meer mogelijk is als je bereid bent over de schutting van je eigen vakgebied heen te kijken. En gezamenlijk op zoek te gaan naar oplossingen.`

Creatieve oplossingen

Het waren in eerste instantie ook de ruimtelijke ordeningsaspecten die zijn aandacht trokken, toen Erik Ypema las dat de provincie het thema “Leefbaarheid kleine kernen” op wilde nemen in de Sociale Agenda, het sociaal beleid van de provincie in de periode 2004 tot 2007. Er moest een projectleider komen, zoveel was duidelijk. Ypema: `Ik zag raakvlakken met mijn werk in die tijd, namelijk dat je over de muren van je eigen afdeling op zoek gaat naar oplossingen op maat. Bijvoorbeeld door te sleutelen aan de rode en groene contouren. Dan gaat het over de grenzen van `rode` gebieden waar gebouwd mag worden en de `groene` delen waar de natuur voorrang krijgt. Ik moest denken aan de creatieve oplossingen bij zorgaccommodaties door een uitruil tussen rood en groen. En dacht aan de optie om ook in kleine kernen de grenzen aan beide kanten een beetje op te rekken om bescheiden woningbouwplannen in die kernen mogelijk te maken.` Maar dit was niet het enige dat hem aansprak.

Dorpsoplopen

Aandacht voor het thema leefbaarheid zag Ypema eveneens als een nieuwe uitdaging: `Het sprak mij aan dat de nadruk nu eens kwam te liggen bij de dorpsbewoners. En dat er voor duurzame oplossingen aansluiting gezocht moest worden bij de manier waarop die bewoners de leefbaarheid in hun dorp ervaren. Met die zienswijze was ik het roerend eens. Want je kunt nog zo'n goed doortimmerd plan voor een dorp op papier zetten, dat schiet zijn doel voorbij als de mensen die er wonen er niet vierkant achter staan. Vandaar dat we gelijk bij het begin 15% van het budget hebben gereserveerd om de bijdrage van de dorpsbewoners te faciliteren.` Met dit bedrag kon geïnvesteerd worden in het proces op weg naar de projectplannen. Dorpsoplopen noemt Ypema deze druk bezochte bijeenkomsten die vaak in het dorps huis werden gehouden. De bewoners kregen daar de gelegenheid om de knelpunten in hun dorp met elkaar te delen. Oplossingen te zoeken, plannen op te stellen. Soms eenmalig, meestal ging het om langduriger trajecten. De provincie maakte ondersteuning op maat financieel mogelijk door een professioneel adviesbureau in te schakelen. Of een haalbaarheidsstudie van een plan van de dorpsbewoners uit te laten voeren.

Over de streep

Terugkijkend op die avonden met dorpsbewoners, realiseert Erik Ypema zich nog meer dan destijds de potentie van die bijeenkomsten. In de huidige tijdsgeschiedenis zou dit model kunnen staan voor een geslaagde manier om als overheid burgerparticipatie te faciliteren. Maar ook als instrument om de zelfredzaamheid in een dorp te bevorderen door de positie van bewoners te versterken. `Wat naar mijn idee ook heel goed werkte, is dat wij de dorpsbewoners niet zomaar ongebreideld lieten brainstormen, en zonder financiële vooruitzichten allerlei toekomstscenario's lieten opstellen. Met een startbedrag van maximaal 100.000 euro in het vooruitzicht was er een substantieel bedrag beschikbaar om andere organisaties, ondernemingen,

fondsen en ook de gemeente als potentiële partner over de streep te trekken bij het realiseren van de plannen.`

Laboratorium

Erik Ypema vindt kleine kernen een geschikte omgeving als laboratorium voor burgerparticipatie. Hij wijst daarbij op factoren die dit succes in de hand werken, zoals een sterke sociale cohesie en kleinschaligheid.

Erik Ypema: `Treffend voorbeeld hiervan is de bijeenkomst in een dorpje met amper duizend inwoners, daar kwamen ruim 120 belangstellenden opdagen. Terwijl in een dorp even verder met twee keer zoveel inwoners, de opkomst bleef steken bij 80 belangstellenden.` Toch bieden de kleine schaal en een sterke sociale cohesie geen garantie voor succes, is de ervaring van Ypema: `Een sterke sociale cohesie kan ook knellend werken. En het richt weinig uit als nieuwkomers met een hele andere levensstijl zich hierdoor afzijdig houden. Omgekeerd komt ook voor dat nieuwkomers in het bestuur van een dorpscomité het roer volledig overnemen, dat is net zo funest.` Ypema constateert dat met wisselend succes gezocht wordt naar een gewenste balans tussen die twee. Een succesvol voorbeeld zag hij in een dorp waar zeer capabele nieuwkomers achter de schermen heel actief waren. Maar de plannen heel bewust door oudgedienden lieten presenteren. Ypema: `Vitaliteit en slagkracht van dorpscomités zit soms in dit soort subtiele afwegingen.`

Ieder voor zich

De provincie Utrecht hanteert als criterium voor een kleine kern de aantallen van 400 tot 4.000 inwoners. Op de vraag of dit de ideale schaal is voor een project, refereert Ypema aan bovenstaand voorbeeld met nieuwkomers: `Je moet vooral veel aandacht besteden aan de condities. In een kleine kern zijn de lijnen weliswaar kort, de mensen kennen elkaar en hebben veel gemeenschappelijk. Toch is het niet allemaal één pot nat. In kleine kernen heb je net zo goed te maken met families en netwerken die meer en minder met elkaar optrekken. Of met vooroordelen tussen mensen die een verschillende kerkelijke achtergrond hebben. Waar je ook voor kiest, in essentie gaat het erom dat je stil staat bij de vraag hoe je met elkaar te maken wilt hebben. De tijd van ieder voor zich en de staat voor ons allen is voorbij, dus wordt het steeds urgenter om te kijken wat mensen voor elkaar kunnen betekenen. Dat geldt net zo goed voor de kleine kernen als voor de grotere dorpen en de stadswijken. Om die reden zou ik dit concept voor kleine kernen nog wel eens toegepast willen zien in een stadswijk.`

De lat ligt hoger

Een groot deel van het provinciale budget is naar innovaties voor de dorpshuizen gegaan. Dit bevestigt nog eens het belang van deze centra voor het dorp. Ypema spreekt in het voorbijgaan zelfs over het dorpshuis als de materialisatie van sociale cohesie. Een inventarisatie onder dorpshuisbesturen in 2008 naar de knelpunten wees uit dat veel

dorpshuizen te kampen hebben met achterstallig onderhoud. In de letterlijke betekenis omdat de gebouwen een grondige opknapbeurt nodig hadden en de interieurs aan modernisering toe waren. Figuurlijk gesproken was er sprake van terugloop in bezoekers en een afname van het aantal verenigingen dat gebruik maakte van de accommodatie. Ypema: `Veel dorpshuizen staan voor de taak om een vernieuwingsslag te maken, want er is in dorpen nog altijd veel behoefte om elkaar daar te ontmoeten. Het nieuwe is misschien dat de lat hoger ligt vanwege de eisen die eraan gesteld worden.`

Business case

Dankzij de impulsen van het provinciale project Leefbaarheid Kleine Kernen is er in een relatief groot aantal dorpshuizen sprake van een bescheiden begin van een nieuwe koers. Er zijn multifunctionele accommodaties en mini cultuurhuizen gekomen. Maar wat Erik Ypema betreft is hier nog een hele slag te slaan: `Je zou voor zo'n veranderingstraject een dorp eens in zijn geheel als business case onder de loep moeten nemen. Dus niet focussen op het dorps huis, maar ook andere voorzieningen en andere accommodaties onder de loep nemen, bij ruimtelijke ordening mogelijkheden voor het bouwen van starterwoningen erbij betrekken, uitruilmogelijkheden onderzoeken tussen rood en groen, op een rijtje zetten wat de meerwaarde is als verenigingen meer samenwerken, potenties van lokale ondernemingen in kaart brengen, enzovoorts.` De voormalige projectleider ziet het al helemaal voor zich.

Gouden tip:

Mensen sluiten zich steeds minder aan bij verenigingen, maar snakken wel naar betekenisvolle ontmoetingen. Zorg daarvoor en betrek ze bij hun medemensen in hun sociale en fysieke omgeving.

JE HEBT MENSEN MET EEN LANGE ADEM NODIG

KNHM Utrecht / Joost Kingma

De KNHM is in kleine kernen vooral bekend van de jaarlijkse `Kern met Pit` campagne. Maar ze doen veel meer. `Voor bewonersgroepen die aan de slag willen met het verbeteren van hun straat, hun buurt of dorp, hebben we enorm veel expertise in huis,` aldus Joost Kingma, voorzitter van de afdeling Utrecht van de KNHM. `Wij voorzien ze graag van advies over organisatorische, financiële en ook technische kwesties. En komen wij er zelf niet uit, dan hebben we ook nog een hoogwaardig netwerk van deskundige professionals achter de hand.` Kingma wijst op de mogelijkheid voor besturen van dorpshuizen en dorpscomités om hun vragen voor te leggen aan de KNHM.

KNHM staat voor Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij. Voor het gemak heeft Joost Kingma het regelmatig over de Heidemij. De afkorting KNHM is al net zo'n tongbreker als UVKK, merkt hij halverwege tussen neus en lippen op. Iets meer dan 125 jaar geleden werd de KNHM opgericht voor het ontginnen en in cultuur brengen van woeste gronden op het platteland. Dat was het begin van een onderneming die zowel maatschappelijk verantwoord als commercieel succesvol bleek te zijn. In 1972 werd een scheiding aangebracht tussen de commerciële en ideële activiteiten. De commerciële tak groeide uit tot een internationaal opererend concern dat sinds 1997 de naam Arcadis draagt. Joost Kingma: `De KNHM vormt sindsdien de ideële tak met een landelijk bureau en een kleine staf met professionals. Doordat ze gelieerd zijn aan Arcadis, kan de KNHM een beroep doen op hun hooggekwalificeerde expertise.`

Portefeuille

De landelijke KNHM beschikt bovendien over twaalf provinciale afdelingsbesturen. Die richten zich op een van de kerntaken van de organisatie, namelijk het adviseren van actieve bewoners en meedenken bij het verbeteren van hun leefomgeving. Het afdelingsbestuur in Utrecht telt negen leden, bij de samenstelling ervan is gekeken naar een variatie aan deskundigheden, maar ook naar spreiding over de regio's. Per jaar krijgt de KNMH-afdeling in Utrecht zo ongeveer twintig tot dertig aanvragen binnen van initiatiefgroepen die met een plan rondlopen waar ze deskundige hulp bij kunnen gebruiken. Kingma: `Al naar gelang ieders belangstelling en interesse, verdelen wij de portefeuilles in goed overleg. Hebben we een bepaalde deskundigheid niet in huis, dan kijken we rond in ons netwerk.

Of we doen een beroep op het landelijk bureau.`

Beeldboekje

Om te illustreren hoe gevarieerd de plannen zijn die binnenkomen, pakt Joost Kingma halverwege het interview de map met projecten uit 2012 erbij. Hij wijst als eerste op een vereniging voor dorp en natuur die de ruimtelijke kwaliteiten van twee dorpen in kaart wilde brengen en deze inventarisatie in nauwe samenwerking met de bewoners wilde uitvoeren. `Hier hebben wij geadviseerd hoe je zoiets organisatorisch aanpakt. En wij hebben ze geholpen met de productie van een beeldboekje,` aldus Joost Kingma, die er aan toevoegt dat dit boekwerkje weer gebruikt is als springplank voor gesprekken met de gemeente en andere belanghebbenden. `Dat laatste zie je vaker, een geslaagd project draagt vaak de kiem in zich voor een volgend initiatief.`

Stad en platteland

Bladerend door de andere aansprekende voorbeelden noemt Kingma de wens van een lokale bewonersgroep om de educatieve functie van hun streekmuseum onder handen te nemen, een groep natuurliefhebbers die een bijenstal in een boomgaard wil bouwen en de wens om een markt voor streekproducten op te schalen. Om niet de indruk te wekken dat het vooral om initiatieven op het platteland gaat, voegt de voorzitter er een aantal stedelijke voorbeelden aan toe, waaronder de aanleg van een waterspeelplaats in een stadswijk, een bezoekerscentrum met ondergrondse schatkamers, de opzet van een culturele broedplaats en het in gang zetten van een dialoog tussen bewonersorganisaties en het gemeentebestuur.

Pril stadium

De aanvragen uit de stad en het platteland ontlopen elkaar in aantal en kwaliteit niet veel, is de voorzichtige conclusie van Joost Kingma als hij de projecten desgevraagd nog eens doorbladert. `Een eerste criterium is dat een plan echt leeft bij mensen, dat ze hun schouders eronder willen zetten. Als een plan van boven gedropt is, voorgekookt door de overheid of een commercieel bureau, dan breekt dat ze vroeg of laat op. Ook al ziet het er op papier nog zo fraai en veelbelovend uit, ik geloof niet in projecten die anderen voor je hebben bedacht. Originele ideeën met veel potentie lopen vooral in het begin nogal eens tegen problemen op. Vandaar dat wij iedereen willen adviseren om al in een pril stadium bij ons aan te kloppen. Dan kunnen wij de beginnersfouten eruit halen die voor veel oponthoud kunnen zorgen. Het gaat vaak om taaie processen, vandaar dat je mensen met een lange adem nodig hebt. En iemand die de anderen over het dooie punt heen kan helpen. Want de motivatie is doorslaggevend, ze moeten er zelf in geloven.`

Trofee

Voor plannen op de kortere termijn organiseert de KNHM al sinds 1978 'Kern met Pit'. Deze jaarlijks terugkerende wedstrijd stelt bewoners in staat om hun dorp, hun buurt of hun straat op te knappen. Ze krijgen een jaar de tijd om hun plan uit te voeren. Wie de klus binnen die termijn heeft geklaard, ontvangt een bonus van duizend euro en het predicaat Kern met Pit. Per provincie nomineert het afdelingsbestuur de meest aansprekende projecten en er is een trofee te winnen met een extra bonus van 1500 euro. Na deze provinciale ronde dingen de twaalf trofeewinnaars ook nog mee voor de landelijke titel van beste Kern met Pit. Die trofee wordt beloond met 1.500 euro.

Deur wagenwijd open

Kingma wijst leden van de UVKK en hun achterban op het aanbod van de KNHM om als klankbord of als sparringpartner op te treden bij plannen die betrekking hebben op de leefbaarheid in hun dorp. Kingma: 'Zeker nu de UVKK er mee stopt, is het goed om te memoreren dat dorpscomités in oprichting tijdens hun eerste jaar bij ons terecht kunnen voor advies en een bijdrage kunnen krijgen voor de opstartkosten.' Hij somt vervolgens een reeks zaken op waar de KNHM ze mee verder kunnen helpen. Zoals organisatorische vragen, hulp op het gebied van pr en communicatie, of tips bij het maken van een projectplan. Maar ook meer technische ondersteuning of een deskundig advies op het terrein van ruimtelijke ordening, milieu of verkeer. 'De deur heeft altijd wagenwijd open gestaan voor de UVKK, dat blijft natuurlijk zo voor de UVKK leden en hun achterban in de kleine kernen in Utrecht.'

Gouden tip:

Een project moet leven bij de mensen waar het om gaat. De kans op succes is aanmerkelijk groter als zij bereid zijn hun schouders eronder te zetten. Dat is belangrijker dan een fraai uitgevoerd projectplan.

DORPSCOMITÉS PASSEN BIJ MODERN OPENBAAR BESTUUR

VNG Utrecht / Pim Bannink

Minister Plasterk breekt in zijn beleidsnotitie 'Bestuur in samenhang' een lans voor dorps- en wijkraden. Hij heeft onlangs een inventarisatie laten maken van alle dorps- en wijkraden in ons land en concludeert dat dorpsraden een nuttige aanvulling zijn op de bestaande bestuurslagen. Plasterk ziet een taak voor ze weggelegd als brug tussen de burger en de lokale samenleving. Is dit de aanzet voor een herwaardering van dorpscomités? Pim Bannink, secretaris van de VNG afdeling Utrecht zou dit toejuichen: 'Dorpsraden en dorpscomités passen wat mij betreft heel erg bij modern openbaar bestuur.'

De afdeling Utrecht van de Vereniging Nederlandse Gemeenten is gehuisvest in het stadhuis van Nieuwegein. In dit futuristisch ogende gebouw, -hoge open ruimtes, veel glas en wit pleisterwerk, gelegen aan de rand van een overdekt winkelcentrum -, lijkt de wereld van de kleine kernen ver weg. Toch is dat maar betrekkelijk, blijkt uit de beknopte geschiedenisles die Pim Bannink geeft over het ontstaan van Nieuwegein. Hij wijst op de twee voormalige dorpen Jutphaas en Vreeswijk die in 1971 zijn samengevoegd. Om onder een nieuwe naam uit te groeien tot een stad met 60.000 inwoners. Pim Bannink: 'Interessant is vooral dat in een aantal oude delen van deze nieuwe stad het dorps karakter bewaard is gebleven. Het voormalige dorp Vreeswijk is tegenwoordig zowaar een beschermd dorpsgezicht. En ook Jutphaas heeft het eigen karakter behouden. Niet alleen in de bouw en de stratenpatronen zijn de oude dorpen nog heel herkenbaar, ook in de sociale structuren. Het zijn delen van de stad met een eigen signatuur. Mensen vertellen met trots dat ze uit Vreeswijk of Jutphaas komen.'

Zelfwerkzaamheid

Pim Bannink heeft de mores van het dorpsleven in Gelderland leren kennen in een gemeente met een groot aantal kleine kernen. Zijn vader was daar burgemeester. Tijdens zijn loopbaan als raadsgriffier heeft hij onder meer in een plattelandsgemeente gewerkt. En als huidige bewoner van een dorp in de provincie Utrecht merkt hij ook nu weer dat het belangrijk is om rekening te houden met de dorpscultuur en de sociale verbanden in een kleine gemeenschap. Bannink: 'Ik durf zelfs te stellen dat die sociale structuren in kleine kernen taaier en duurzamer zijn dan de veranderingen die het gevolg zijn van een bestuurlijke herindeling. De lijnen in een klein dorp zijn kort en de mensen kennen elkaar door en door. De zelfwerkzaamheid in kleine

kernen is over het algemeen ook groot, er is een zekere traditie om zaken zelf op te pakken. Volgens Pim Bannink zijn bestuurders zich deze bijzondere omstandigheden bewust, naar zijn indruk is er in de ambtelijke organisatie op dit punt nog een inhaalslag te maken.

Nieuwe taken

In bestuurlijk Nederland staat momenteel heel veel op losse schroeven. Zo heeft minister Plasterk het plan opgevat om de twaalf provincies terug te brengen tot vijf landsdelen, dan wel vijf superprovincies. Als eerste in de rij wil hij in 2015 de provincies Utrecht, Flevoland en Noord-Holland samenvoegen. Verder streeft de minister naar gemeenten met een schaalgrootte van 100.000 inwoners. Dit kan betekenen dat er de komende jaren een golf aan herindelingen de kop op steekt. Een belangrijk argument voor de schaalvergroting is dat er door decentralisaties veel nieuwe overheidstaken bij de gemeente terechtkomen. Op sociaal terrein staat gemeenten de komende tijd veel te wachten. Het meest bekend zijn de wmo, de jeugdzorg en arbeidsparticipatie. De minister is van mening dat kleine gemeenten hier onvoldoende voor zijn toegerust en dat ze te weinig deskundigheid in huis hebben om al die nieuwe taken adequaat uit te kunnen voeren.

Geen duidelijke visie

Plasterk onderkent het risico dat de afstand tussen de lokale overheid en de burgers groter wordt door deze schaalvergroting. Hij ziet om die reden een taak weggelegd voor wijk- en dorpscomités. Om een duidelijker beeld te krijgen van plaatselijke belangenorganisaties van bewoners, heeft de minister een inventarisatie uit laten voeren. Het blijkt geen eenvoudige klus, het onderzoeksrapport meldt dat er nogal wat onduidelijkheden zijn. Bijvoorbeeld over de taken en bevoegdheden van dorps- en wijkraden, maar ook de verwachtingen tussen dorpsraden en gemeenten over en weer zijn niet helder. En het ontbreekt volgens de onderzoekers nogal eens aan een duidelijke visie op burgerparticipatie.

Vormdiscussies

Pim Bannink kijkt niet raar op van het geschetste beeld, hij kan zich goed voorstellen dat plaatselijke dorpsraden en bewonerscomités hun zaken overall weer net even anders hebben georganiseerd. En dat in het ene dorp de zaken formeler en meer gestructureerd verlopen dan ergens anders. Bannink: 'Wat mij betreft staat niet de vorm centraal, maar de inhoud. Met de restrictie dat je elkaar dan wel serieus moet nemen. Dus geen onmogelijke beloftes doen; ja zeggen en nee doen is een doodzonde. Transparant handelen en verwachtingsmanagement zijn belangrijker dan het risico dat je verzandt in overloze vormdiscussies.'

Goede communicatie

In de inventarisatie van dorpsraden en wijkcomités staat een opsomming

van argumenten die het voor de gemeentelijke overheid aantrekkelijk maken om met dorps- en wijkcomités in zee te gaan. Zoals de nuttige signalen die ze doorgeven over wat er in de dorpsamenleving leeft. In het rapport worden de comités de oren en ogen van het gemeentebestuur genoemd. Als tweede voordeel staat aangegeven dat dorps- en wijkcomités als intermediair tussen burger en bestuur voor extra draagvlak kunnen zorgen bij beslissingen die gevoelig liggen. Ook de mogelijkheid om de belangenbehartiging in goede banen te leiden, wordt als winstpunt aangemerkt. Evenals het uitwisselen van informatie en een goede communicatie in het algemeen. Wat Bannink betreft gaat het hier om functies die essentieel zijn voor modern openbaar bestuur. En daarom evenzoveel redenen om er aandacht aan te besteden.

Top-down

Iedere zichzelf respecterende gemeente heeft burgerparticipatie onderhand hoog in het vaandel staan. Door het hele land wordt hier veel aandacht aan besteed. Toch concluderen de onderzoekers dat er nog altijd sprake is van een zogeheten topdown benadering onder de regie van de gemeente. De beoogde zelfredzaamheid en het bevorderen van de eigen verantwoordelijkheid van de burger, wordt overschaduwed door activiteiten die vooral tot doel hebben het draagvlak van het gemeentelijk beleid te verstevigen. Initiatieven die genomen worden, liggen voor het overgrote deel in het verlengde van het gemeentelijk beleid. Bannink: `Wat mij in het rapport aanspreekt is de aanbeveling om vooral ruimte te geven aan wat de auteurs de doe-democratie noemen. Daarmee doelen ze op de ruimte die burgers geboden wordt om zelf maatschappelijke initiatieven te ontplooien.`

Doe-democratie

Er is nog een onderwerp dat in het rapport over dorps- en wijkcomités nauwelijks aangeroerd wordt, maar op de achtergrond wel degelijk een belangrijke rol speelt. Dat zijn de drastische bezuinigingen en financiële overwegingen van de overheid om op diverse fronten een stap terug te doen. Pim Bannink onderkent dat dit element er toe bijdraagt dat de omslag naar zelfwerkzaamheid en burgerparticipatie geen vrijblijvende exercitie is. Maar vindt dat het benadrukken van die motivatie te kort doet aan de waarde van burgerinitiatieven en de opkomst van een doe-democratie. `Ik kies ervoor om van de nood een deugd te maken en zou het toejuichen als wijk- en dorpsraden hier een actieve rol in gaan spelen.`

Gouden tip:

Blijf op een open en constructieve wijze in gesprek met het gemeentebestuur en de politieke partijen. En bewijs uw meerwaarde in een tijd die in financieel-economisch opzicht niet eenvoudig is, maar wel degelijk kansen biedt voor de 'doe-democratie'.

COMBINEER BETROKKENHEID MET VERNIEUWING EN EEN ZAKELIJKE AANPAK

Onderzoekster / Roos Verboog

Roos Verboog deed in 2011 onderzoek naar leefbaarheid in de kleine kernen van Utrecht. Van haar gesprekken met dorpsbestuurders over leefbaarheid in de kleine kernen herinnert ze zich nog het meest hun betrokkenheid bij het dorp. Verboog: `Die was enorm. Ze maakten zich heel veel zorgen over het verdwijnen van voorzieningen en het uitblijven van nieuwbouw, met name van starterwoningen voor jongeren.` De onderzoekster denkt dat besturen meer kunnen bereiken door zakelijker en doelgerichter te werk gaan en ziet de sociale media als een kans om jongeren meer bij hun dorp te betrekken.

Ter afsluiting van haar studie sociologie wilde Roos Verboog meer te weten komen over de belangenbehartiging van kleine kernen. En dan met name de rol van de UVKK daarbij. In vier maanden tijd heeft ze zo'n twintig dorpscomités en besturen van dorpshuizen opgezocht. Vaak pakte ze haar racefiets en peddelde door weer en wind om ter plekke te horen met welke thema's deze besturen zich zoal bezig hielden. Om een paar uur later met haar hoofd vol verhalen weer naar huis te fietsen. Roos Verboog: `Het viel me na een tijdje op dat die kleine kernen onderling eigenlijk heel erg van elkaar verschillen. En op de vraag waar men zich zoal mee bezig hield, kreeg ik de meest uiteenlopende verhalen te horen.`

Strategisch

Aanvankelijk was Roos Verboog vooral op zoek naar gemeenschappelijke belangen. Met als doel om daarmee zicht te krijgen op de meest geëigende rol en functie voor een provinciale vereniging. Die zoektocht krijgt twee jaar later een nieuwe dimensie nu de UVKK ermee stopt. Vandaar de vraag aan de onderzoekster of er thema's of knelpunten zijn aan te wijzen die voortaan tussen de wal en het schip terechtkomen? Verboog: `De gesprekken met dorpsbestuurders hebben mij geleerd dat je hun verhalen niet over één kam kunt scheren. Zij benadrukten juist continu dat het bij hen net even anders lag. Ik denk dan ook dat je bij belangenbehartiging van kleine kernen niet zozeer moet denken aan overeenkomstige thema's, maar dat je veel meer moet stilstaan bij de organisatorische en strategische aspecten die ze gemeen hebben. En de voordelen die ze kunnen halen uit de contacten met andere dorpsorganisaties.`

Interesse in elkaar

Bij haar zoektocht naar de meerwaarde van de UVKK kwam naar voren dat themabijeenkomsten en informatie over succesvolle projecten uit andere dorpen hoog scoorden. Bestuurders van dorpsorganisaties hebben doorgaans drukke agenda's en zijn sterk gericht op het wel en wee in hun eigen dorp. Eén van de aanbevelingen in het rapport van Roos Verboog is dan ook: 'Zorg voor uitwisseling van informatie, fysiek of virtueel. De doelgroep is wel degelijk geïnteresseerd in elkaar en in *best practices* uit andere dorpen.' Verboog: 'Dit boekje met aandacht voor praktijkvoorbeelden voldoet helemaal aan die wens. Verder kunnen dorpsorganisatie uit dezelfde regio of gemeente ook zelf contact zoeken met elkaar, aan uitwisseling doen, samen themabijeenkomsten organiseren of onderling werkbezoeken afspreken, digitaal informatie met elkaar delen, noem maar op.'

Balans

Gevraagd naar de blinde vlek van veel dorpsbesturen, merkt Verboog op dat ze volgens haar doelgerichter en efficiënter zouden kunnen functioneren. Dat een zakelijker aanpak ze niet zou misstaan. Maar haast zich om te wijzen op de keerzijde van deze stelling. 'Wat mij enorm aansprak was tegelijkertijd de ongekende betrokkenheid van bestuurders. En de trots op hun dorp die je door alles heen voelde. Het zijn mensen die zich soms al decennialang inzetten voor de leefbaarheid van hun dorp.' De huidige manager personeelsbeleid kijkt met een glimlach op het gezicht terug op de vele succesverhalen die bestuurders haar toevertrouwen, maar haar ook een inkijk gunden in de tegenslagen. 'De ongekende toewijding van al die mensen is ook een kracht. Het gaat er misschien wel om dat je op zoek moet naar een nieuwe balans. Want betrokkenheid en een meer zakelijke en doelgerichte manier van werken hoeven elkaar niet in de weg te staan.'

Brandende kwesties

Roos Verboog vertelt dat ze dorpscomités en dorpshuisbesturen nogal eens tevergeefs vroeg naar beleidstukken of documenten met daarop een uitgewerkte visie of strategie. 'Ongeveer de helft van de bestuurders die ik sprak had geen beleidsstuk, visie, of werkplan, waarin stond verwoord waar het bestuur zich de komende periode voor inzetten. Men gaat er van uit dat er overeenstemming is over de gemeenschappelijke belangen. Maar dat blijft dan onuitgesproken en staat niet op papier. Mijn indruk is ook dat veel dorpscomités zich bij hun keuze van de thema's nogal laten leiden door de agenda van de gemeente. Vaak hebben ze hun handen daar meer dan vol aan. En blijft er weinig tijd over om een eigen visie op de toekomst uit te stippelen of zelf doelen te formuleren en activiteiten te starten. Er is enorm veel potentie in de dorpen die je veel gericht kunt aanspreken door als bestuur stil te staan bij basale vragen als: waar staan we voor, waar maken wij ons de komende tijd sterk voor en wie zetten zich daar de komende tijd voor in?'

Doorstroming

Ten tijde van haar onderzoek woonde Verboog nog in de stad, in Utrecht. Als voormalig dorpsbewoonster waren de gesprekken in de kleine kernen een feest van herkenning voor haar. Na een verblijf van anderhalf jaar in het buitenland, is ze sinds kort neergestreken in Werkhoven. En kan nu uit eerste hand vertellen hoe het is om als jongere in een kleine kern te wonen. `Het voelde hier meteen heel vertrouwd. Ik geniet vooral van de rust en de natuur.` Voor haar werk pendelt ze dagelijks op en neer naar de stad en neemt de reistijd voor lief. `Het is me wel opgevallen dat ik in het dorp heel weinig mensen van mijn eigen generatie tegenkom. De achttienplussers vliegen kennelijk uit of zijn onzichtbaar. Wel zie ik dat jonge gezinnen met opgroeiende kinderen zich hier vestigen. Dat laatste is overigens een gunstig teken, want die nieuwe instroom is belangrijk voor de leefbaarheid van een dorp.`

Facebook

Met de smartphone naast haar kopje cappuccino voortdurend onder oogbereik, voldoet Roos Verboog aan het stereotype beeld van haar generatie. En nog meer als ze met veel enthousiasme de voordelen opsomt die sociale media te bieden hebben. `Maar het is een misverstand dat het toenemende gebruik van sociale media exclusief is voor jongeren,` benadrukt Verboog. Het stijgend aantal ouderen dat actief is op sociale media wordt volgens haar enorm onderschat. En zij gelooft er heilig in dat dorpsbestuurders hier hun voordeel mee kunnen doen. Om dit punt toe te lichten geeft zij een recent voorbeeld uit haar eigen dorp. In Werkhoven heeft de Rabobank onlangs bekend gemaakt dat er binnenkort niet meer gepind kan worden in het dorp. Als reactie hierop zijn twee meiden van zestien op Facebook een actie gestart om de plaatselijke pinautomaat te behouden. Verboog: `Binnen twee, drie weken kregen ze al 384 likes op hun oproep. Niet verkeerd voor een dorp met 1600 inwoners toch?! Van alle kanten stroomden steunbetuigingen binnen. En er werden op Facebook ook allerlei tips en ideeën uitgewisseld.`

Extra kompas

Daar bleef het niet bij. De journalistieke media kreeg er ook lucht van; er verscheen een artikel in De Telegraaf en op de radio schonken RTV Utrecht en Q-music er aandacht aan. Met als gevolg dat burgemeester Hans Martijn Oostenburg en de lokale middenstand lieten weten dat ze achter de actie stonden. Niet lang daarna nodigde de Rabobank de twee meiden uit voor een gesprek. De bank bleef overigens op het standpunt dat een pinautomaat in Werkhoven niet rendabel is, maar heeft wel toegezegd dat ze samen met de Werkhovenaren op zoek gaan naar alternatieven. Daarmee is de actie `Pinautomaat in Werkhoven moet blijven` een succes te noemen, ook al is het niet gelukt de bank op andere gedachten te brengen. Roos Verboog: `Deze actie is vooral een mooi voorbeeld van een nieuwe manier waarop je als kleine kern gebruik kunt maken van sociale media en jongeren meer

bij hun dorp kunt betrekken. Het lijkt mij voor dorpsbestuurders een uitdaging om de mogelijkheden hiervan verder te verkennen!

Gouden tip:

Kijk over de grenzen naar wat andere dorpscomités en dorpshuisbesturen doen. Via Facebook of LinkedIn bijvoorbeeld.

AMBITIE EN KLEINSCHALIGHEID GAAN HEEL GOED SAMEN

Woningcorporatie Goed Wonen in Benschop / Henk Visée

Bouwen in een kleine kern vraagt om maatwerk. En om behoedzaam manoeuvreren tussen wat sociaal wenselijk en financieel haalbaar is. De woningcorporatie Goed Wonen in Benschop slaagt er al heel lang in om de balans tussen die twee te vinden. Directeur Henk Visée: `In een kleine kern liggen de nieuwbouwprojecten nu eenmaal niet voor het oprapen. Doet zich op een gegeven moment zo'n kans voor, dan pakken wij die met beide handen aan. Ambitie en kleinschaligheid gaan namelijk heel goed samen.` De ambitie van Goed Wonen gaat overigens verder dan alleen bouwen en wonen, de zorg voor leefbaarheid in de kleine kernen zit ze deze corporatie als het ware in de genen.

Minister Blok van Volkshuisvesting is van mening dat leefbaarheid niet langer een taak is van de woningcorporaties. Wat hem betreft beperken die zich voortaan tot het huisvesten van huurders met een smalle beurs. En bemoeien ze zich hooguit met het beheer en onderhoud van voorzieningen als scholen, sportzalen, buurthuizen en gezondheidscentra. De aandacht voor het groen in de omgeving, voor preventie en veiligheid, en ook de sociale cohesie in wijken en dorpen worden wat hem betreft uit hun pakket gehaald. Henk Visée kent de discussie, evenals de twijfels over het nut van buurtbarbecues die voor sociale cohesie moeten zorgen. `In onze dorpen ontbreekt het niet aan sociale cohesie, wij zullen ook niet zo snel een barbecue organiseren. Aandacht voor leefbaarheid werkt gewoon anders in een kleine kern.`

Korte lijnen

Goed Wonen is een corporatie met circa driehonderd woningen in beheer, verdeeld over drie kleine kernen. Het overgrote deel van de woningvoorraad staat in Benschop, enkele tientallen in Polsbroek en de huizen in Polsbroekerdam zijn op één hand te tellen. `Onze maatschappelijke taak in die kernen spreekt bijna als vanzelf. Als lokale corporatie maken wij deel uit van de dorpsgemeenschap, wij kennen onze huurders vaak persoonlijk. Ik kom zelf niet uit het dorp, maar alle andere mensen die hier werken wel. Zij nemen deel aan het verenigingsleven, hebben opgroeiende kinderen op de school, kortom ze weten wat er speelt. En als de onderhoudsman langskomt, dan komt die bij wijze van spreken via de achterdeur binnen. Omgekeerd weten de huurders ons ook heel gemakkelijk te vinden, de lijnen zijn kort.`

Vanzelfsprekend

De bijzondere positie van Goed Wonen dringt zich meteen op tijdens een bezoek aan het fraaie en karakteristieke pand waarin deze corporatie gehuisvest is, het voormalige gemeentehuis van Benschop. Aan de voorkant herinneren de pittoreske geveltrap en het gemeentewapen aan de tijd dat Benschop nog een zelfstandige gemeente was. Zo ook de grote zaal op de eerste verdieping die nog steeds dienst doet als trouwzaal. En de zolderruimtes daarboven waar ooit ambtenaren kantoor hielden. Nu liggen er overal dozen en stapels met feestspullen van het Oranjecomité, in afwachting van de festiviteiten in het dorp rond de kroning. Het opmerkelijke is de vanzelfsprekendheid dat de dorpsbewoners hiervoor bij de woningcorporatie terecht kunnen.

Huurophaler

Voor Goed Wonen liggen de kansen niet voor het oprapen om nieuwbouw te plegen en aan projectontwikkeling te doen. Daar laat Henk Visée geen misverstanden over bestaan. Wie het jubileumboekje van de corporatie er op naslaat, kan gedetailleerd nalezen hoe die voorraad stukje bij beetje is uitgebouwd tot de huidige 300 woningen. Dat begon kort na de Tweede Wereldoorlog in 1947, toen er in het kader van de wederopbouw ook op het platteland een schreeuwende behoefte was aan woonruimte. Er is in Benschop en in mindere mate in Polsbroek in termijnen gebouwd, met tussenpozen die variëren van één tot tien jaar. Vaak in porties van 10 tot 20 nieuwbouwwoningen, soms waren er uitschieters naar 30 tot 50 huizen. Er is dus heel kleinschalig gebouwd, beheer en onderhoud van de woningen waren steeds de hoofdtaak. Tot 1987 had de corporatie zelfs nog een huurophaler in dienst.

Megaoperatie

Aan het begin van deze eeuw werden de mogelijkheden voor projectontwikkeling verkend. Dat begon met het ouderencomplex Groenenhof, waar zo'n 20 kleine aaneengesloten huisjes van eind vorige eeuw toe waren aan een grondige vernieuwing. Henk Visée: 'Wij wilden die duplexwoningen voor ouderen ombouwen tot wat ze in die tijd wozoco's noemden, woon/zorg combinaties. Huisvesting gecombineerd met zorg. Voor de zorgkant van dit plan zijn we in overleg gegaan met Vitras, een zorgorganisatie met wijkverpleging, thuiszorg en een consultatiebureau in het pakket. Voor ons doen een megaoperatie. De bejaarden die erin zaten moesten bijvoorbeeld tijdelijk gehuisvest worden. Daar kwam bij dat wij nogal wat hobbels moesten nemen bij de provincie, dit vanwege de rode en groene contouren in het bestemmingsplan. In 2005 is dat complex opgeleverd.'

Doorstroming

Het slagen van dit project had tot gevolg dat er weer een beetje doorstroming kwam in de woningvoorraad. Volgens de Goed Wonen directeur is dit van

onnoemelijke betekenis om de jongere generatie aan het dorp te kunnen binden. Hij somt voor de volledigheid nog maar eens op welke vicieuze cirkel doorbroken moet worden voor het lijfsbehoud van een dorp: `Geen doorstroming betekent geen nieuwe jonge gezinnen in je dorp, betekent geen aanwas voor de basisschool, minder koopkracht voor de winkels en ook geen leden en begeleiders voor je sportverenigingen. Wil je op de langere termijn de leefbaarheid van dit dorp veiligstellen, dan is dit zo'n punt waar we ons als corporatie sterk voor moeten maken.`

Initiatief

Een mooi voorbeeld van hun verwevenheid met de dorpsamenleving, is de manier waarop Goed Wonen een groot nieuwbouwproject heeft weten te verwerven in het centrum van Benschop. Dat proces begon toen de Rabobank, vanwege een fusie, hun gebouw in Benschop wilde afstoten. Henk Visée hoorde dit van een van zijn bestuursleden. Hij nam contact op met Rabo-vastgoed en kreeg te horen dat dit pand voor hen te kleinschalig was om er plannen mee te ontwikkelen. Daarmee was voor Goed Wonen de weg vrij om het initiatief naar zich toe te trekken. Toen de directeur dit aankaatte bij zijn bestuur, liet een commissaris weten dat hij als huisarts met zijn praktijk aan huis wilde stoppen. Dit betekende dat er op korte termijn behoefte was aan een nieuwe praktijkruimte. Bekend was ook dat de stichting Philadelphia zocht naar zelfstandige woonruimtes voor cliënten. En uit een gesprek met de nabijgelegen supermarkt kwam naar voren dat zij interesse hadden in nieuwbouw.

Op één lijn

Goed Wonen speelt een belangrijke intermediaire rol in de samenwerking die vervolgens op gang komt. Door hun kennis van de lokale situatie blijkt opeens veel mogelijk. Henk Visée: `Op zo'n moment kijk je rond welke touwtjes er aan elkaar te knopen zijn.` De directeur nam contact op met de gemeente Lopik en ook het project Leefbaarheid Kleine Kernen van de provincie haakt aan. Er komt een Stuurgroep, een klankbordgroep van het dorp wordt bij het overleg betrokken en er wordt een woonbehoefteonderzoek gestart. Als de partijen uiteindelijk op één lijn zitten, schakelt Goed Wonen een projectontwikkelaar in. Die komt in een gespreid bedje om een project op maat te realiseren. Van het voornemen om een nieuw dorps huis in deze plannen te betrekken, wordt op een gegeven moment afgestapt. Die komt op een steenworp afstand, ook hier vervult de corporatie weer een adviserende rol bij de planontwikkeling.

Van levensbelang

Het centrum van Benschop heeft met de komst van het multifunctionele complex De Ellenborgh een metamorfose ondergaan. Op de benedenverdieping is de vernieuwde supermarkt teruggekeerd, verder is er een kapsalon en een medisch cluster met de praktijk van een huisarts en fysiotherapie. Op beide verdiepingen daarboven zijn een tweekal

penthouses en zestien appartementen gevestigd. Het nieuwbouwcomplex is een belangrijke aanwinst voor het dorp, weet de directeur van Goed Wonen. Ze hebben de smaak te pakken gekregen, want er staat alweer een nieuwbouwplan in Benschop-Oost op stapel. Henk Visée: `Het gaat voor een buitenstaander niet om schokkende aantallen, maar voor de leefbaarheid van een dorp als Benschop zijn deze plannen van levensbelang voor de leefbaarheid van het dorp.`

Gouden tip:

Om de leefbaarheid in kleine kernen op de lange termijn veilig te stellen, is het nodig om voor doorstroming in de huisvesting te zorgen.

BIJLAGE - Links bij deel 1

Zorgcoöperatie Austerlitz zorgt

Wie op internet rond wil kijken voor meer informatie over dit onderwerp:

- Voor meer informatie over de ontwikkelingen bij 'Austerlitz Zorgt' kunt u terecht op de website www.austerlitzzorgt.nl.
- Het initiatief voor een zorgcoöperatie in Austerlitz staat in een nog jonge traditie van soortgelijke coöperaties die in 2005 gestart zijn in de Brabantse dorpen Elsendorp en Hoogeloon. Wie ideeën wil opdoen bij de bron, kan terecht op de website: www.zorgcooperatie.nl
- 'Austerlitz zorgt' is een nieuwe manier om informele hulp en professionele dienstverlening met elkaar te verbinden. Dat gebeurt door die gedeelde zorg kleinschalig en eigenhandig te organiseren in het dorp. In de publicatie www.provincialeraadgezondheid.nl/actueel/nieuws/Elsendorp_small_village_great_people.html?id=345 wordt uitvoerig verlag gedaan van de bevindingen in de beginperiode van de zorgcoöperatie in Elsendorp en vindt u achtergrondinformatie.
- Voor wie verder rond wil kijken naar interessante ontwikkelingen elders in het land nog de volgende websites: www.collective-action.info/ ICA Today van de universiteit van utrecht en www.kcwz.nl/lokalekracht van de landelijke koepels Aedes en Actiz. Uit Amsterdam: www.stadslabamsterdam.nl
- Een belangrijk aspect van de coöperatie is de gedachte erachter, namelijk dat de gebruikers van de dienstverlening ook zeggenschap daarover hebben. Over dit aspect leest u meer als u doorklikt naar: elsdorssers.wordpress.com/2013/03/13/zelfsturing-en-zorg-de-zorgcooperatie
- Leefbaarheid, sociale samenhang en informele zorg zijn zaken die de gemeente moet regelen in het kader van de wet maatschappelijke ondersteuning, de wmo. Voor wie benieuwd is naar andere vormen waarbij buurtbewoners, mantelzorgers en hulpverleners met elkaar samenwerken: www.wmoindebuurt.nl/
- In deze brochure voorbeelden die aansluiten bij deze trend van minder professionals en meer informele hulp in de buurt: www.movisie.nl/publicaties/zorg-door-dorpskracht
- De keuze voor een coöperatie is heel eigentijds. Niet alleen in de zorg, ook op tal van andere maatschappelijke terreinen: energie, woningbouw, winkels, landbouw etc. Voor meer informatie over mogelijke toepassingen, de rechtsvorm en praktijkvoorbeelden: www.netwerkplatteland.nl/tag/cooperatie
- De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bracht de coöperatie in 2012 onder de aandacht door te wijzen op hun bijdrage aan het bereiken van de millennium doelen voor sociaal-economische ontwikkeling. En gaf 2012 het stempel mee van: Year of cooperatives for a

better World: www.jaarvandecooperatie.nl

- De coöperatie als rechtsvorm heeft een rijke traditie in ons land. Voor wie de geschiedenis in wil duiken: [Cooperatieverledenhedentoeekomst.pdf](#)

Het dorpshuis in De Hoef

Wie op internet rond wil kijken voor meer informatie over dit onderwerp:

- Voor meer informatie over De Springbok: www.dehoef.info . Dit is de website van het dorpscomité De Hoef. Na het lezen van het interview over De Springbok zal het niemand verbazen dat beide dorpsorganisaties nauw met elkaar verbonden zijn.
- Dorpshuizen zijn landelijk georganiseerd in een netwerk met een eigen site: www.dorpshuizen.nl Daar is ook een Vraagbaak te vinden met praktische informatie over de meest uiteenlopende onderwerpen: www.dorpshuizen.nl/pageid=46/Home.html
- Veel provincies hebben een eigen steunpunt voor dorpshuizen. De UVKK vervult die rol niet langer voor Utrecht. De volgende sites van andere provinciale organisaties bieden veel informatie over nieuwe ontwikkelingen. In Limburg is dat: www.spirato.nl , in Friesland: www.doarpswurk.nl en in Gelderland: www.federatie-dorpshuizen-gelderland.nl.
- Over het zelfstandig runnen van een gemeenschapsaccommodatie is veel te doen. Diverse gemeenten dragen deze gebouwen uit bezuinigingsoverwegingen over aan bewoners. Dat gaat met vallen en opstaan. In deze publicatie proberen de auteurs op een rijtje te zetten wat er nodig is voor zo'n zelforganisatie. En vragen ze zich af of het wel echt een alternatief is. En wanneer zoiets als geslaagd aangemerkt kan worden: www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/Conditie-voor-zelforganisatie_web_8845%20Printversie.pdf
- 'De Nieuwe Jutter In de Rivierenwijk in Utrecht is een voorbeeld uit de stad van zo'n buurthuis waar de bewoners het beheer hebben overgenomen. Lees hoe het ze vergaat: [Buurthuis De Nieuwe Jutter: geen blauwdruk, wel een succesverhaal](#)
- Een opvallend onderdeel van het verhaal over De Springbok is ook de succesvolle fondsenwerving. Er is een dik boek van bijna 600 pagina's met informatie over 688 vermogenfondsen en fondsen op naam. Deze uitgave is van de Vereniging van Fondsen in Nederland: www.walburgpers.nl/site/boek_detail.php?hfst_id=78&hfst_id_parent=78&boek_id=1089&text=fondsenboek%202013
- Wie goed beslagen ten ijs wil komen kan verder te rade bij deze doe-het-zelf handleiding voor fondsenwerfers: www.sw-sl.nl/sites/default/files/images/pdf/Fondsenwerving-SW-SL-totaal.pdf
- Ook in de fondsenwerving gaat steeds meer online. Vandaar deze doorverwijzing als duwtje in de goede richting: www.sw-sl.nl/sites/default/files/images/pdf/Fondsenwerving-SW-SL-totaal.pdf

- De Springbok heeft veel baat gehad bij Europese subsidies en bijdragen van de provincie. Informatie over deze subsidiemogelijkheden zijn te vinden via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het meerjarenprogramma [Agenda Vitaal Platteland](#) (AVP).
- Dan nu een uitstapje naar een variant op dorpshuizen en wijkaccommodaties: de cultuurhuizen, ook wel Kulturhusen genoemd. Hier kiest men juist voor een professioneel model: multifunctionele accommodaties op professionele basis waar instanties en verenigingen gezamenlijk gebruik van maken. www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/alle-onderwerpen/cultuurhuizen
- Tot slot twee platforms van en voor bestuurders, managers en professionals in maatschappelijk vastgoed, waaronder gebouwen voor buurten, onderwijs, opvang, cultuur, sport, welzijn, informatie en zorg www.bouwstenenvoorsociaal.nl en www.wijkplaats.nl/wijkplaats/voorpagina

De dorpsvisie van Nigtevecht

Wie op internet rond wil kijken voor meer informatie over dit onderwerp:

- Wie meer wil weten over de werkzaamheden van de dorpsraad van Nigtevecht: www.dorpsraadnigtevecht.nl Op dezelfde site is de dorpsvisie te vinden. De fraai geïllustreerde versie vindt u hier: www.dorpsraadnigtevecht.nl/upload/14_newsletter.pdf En de tekstversie hier: www.dorpsraadnigtevecht.nl/upload/11_newsletter.pdf
- De termen dorpsvisie en dorpsplan worden nogal eens door elkaar gebruikt. Per provincie en ook per gemeente verstaat men er iets anders onder. Een overzichtelijke brochure over het maken van een dorpsvisie en een dorpsplan komt uit Limburg. In deze uitgave, die stamt van 2005, is het hele proces van visie naar plan op een rijtje gezet: www.vkkl.nl/sites/default/files/documenten/vkkl_dorpsplanneninlimburg_2005.pdf
- Het stramien dat in Limburg wordt gevolgd biedt in grote lijnen de basis voor het gros van de trajecten die in Brabant DOP of iDOP's (integrale- dorps ontwikkelingsplannen) worden genoemd, heten elders dorpswaardering,, omgeving plan, of belevingsonderzoek of dorpspiegel. Wie de laatste stand van zaken wil weten kan een kijkje nemen bij de LVKK: www.lvkk.nl Alle provinciale verenigingen voor kleine kernen zijn hierbij aangesloten.
- Onder de paraplu van de UVKK is onlangs verspreid over vier provincies en in veertien dorpen een proef gedaan met dorpstrajecten die geënt zijn op de krimpproblematiek. Met als opgave om zich als dorpsgemeenschap te beraden op de gevolgen van dalende bevolkingsaantallen. Het verslag van dit door het Ministerie van Binnenlandse Zaken gesubsidieerde project is te vinden op: www.lvkk.nl/240-eindverslag-burgerschap-in-krimpregio-s
- De werkwijze van deze pilots was sterk geënt op de manier waarop

in Gelderland dorpsvisies tot stand komen. Zie hiervoor: www.vkkgelderland.nl/node/901 en www.vkkgelderland.nl/fileskpb/Dorpsplannen%20gids%202012.pdf Meest opvallende van deze Gelderse aanpak is de inzet van zogeheten procesbegeleiders, dat zijn vrijwilligers die door de VKK Gelderland worden getraind om een werkgroep terzijde te staan bij het maken van een dorpsvisie. In Gelderland hebben zij een poule van zo'n 60 vrijwilligers die als procesbegeleiders kunnen worden ingezet. Voor meer informatie: www.vkkgelderland.nl/node/3283

- In de Gelderse gemeente Bronckhorst is, behalve krimp, ook de WMO en de omslag in het welzijnswerk naar 'welzijn nieuwe stijl' de aanleiding geweest om met een dorpsvisie aan de slag te gaan. Meer informatie hierover: www.movisie.nl/praktijkvoorbeeld/bronckhorst-ontwikkelt-samen-burgers-dorpsvisie
- En in Friesland is het zoeken naar de identiteit van het dorp gebruikt als kapstok om bewoners in kleine kernen om de tafel uit te nodigen. Het praten over wat zij in hun dorp waarderen is een opstap is om na te denken over de toekomst van het dorp. Meer informatie: www.doarpswurk.nl/pageid=118/articleid=1090/Dorpsidentiteit:_op_zoek_naar_eenheid_in_verscheidenheid.html

Dorpsontwikkeling in Cabauw

Wie op internet rond wil kijken voor meer informatie over dit onderwerp:

- Springplank om door te klikken naar de uiteenlopende dossiers die betrekking hebben op de kleine kernen.
- Vijftien kilometer onder Leeuwarden, in het dorp Reduzum, herontdekten ze vijftientwintig jaar geleden hoeveel ze zelf konden. Ze bouwden een woonwijk, een nieuwe school, plaatsten een windmolen en regelden zelf de financiering. Daarmee reddden ze hun dorp. Lees een boeiend portret van dit eigenzinnige dorp: <http://bottomup.ruimtevolk.nl/2013/05/31/portret-van-doehetzelf-dorp-reduzum> Op de website van het Kennisplatform en landelijk netwerk Ruimtevolk staan nog veel meer interessante voorbeelden van creatieve en inspirerende dorpsinitiatieven: <http://bottomup.ruimtevolk.nl>
- De Limburgse gemeente Peel en Maas is landelijk een vooraanstaande proeftuin voor zelfsturing door (dorps)bewoners. Lees meer hierover op: www.peelenmaas.eu/index.php?mediumid=37&pagid=2643 Of het verslag over Samen zelf doen, een congres over zelfsturing: www.vng.nl/files/vng/vng/Documenten/actueel/beleidsvelden/bestuur/2012/20120621_verslag_kennisatelier_venlo_15%20juni2012_def.pdf
- In de kop van Friesland is de strijd tegen krimp de aanjager voor een nieuwe aanpak van vervallen woningen en historische dorpskernen, en verdere narigheid die dit met zich meebrengt. In de gemeente Dongeradeel hebben ze in vier dorpen een

dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM) opgericht om bewoners te organiseren die bereid zijn om zich in te zetten voor de verbetering van de leefbaarheid. Deze DOM functioneert met een grote mate van autonomie, bij hun initiatieven krijgen de bewoners ondersteuning van lokale professionals. Voor meer informatie: www.platform31.nl/publicaties/de-dorpsontwikkelingsmaatschappij

- De LSA is een landelijke vereniging van actieve bewoners, de afkorting staat voor Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken. Die is te vinden op: www.lsabewoners.nl Ook hier heeft de afgelopen jaren een omslag plaatsgevonden van pleidooien voor meer betrokkenheid van bewoners bij plannen die afkomstig zijn van de overheid, naar waardering voor het eigen initiatief en de zelfwerkzaamheid van bewoners. De LSA is als het ware stedelijke equivalent van de landelijke koepel voor (provinciale) verenigingen voor kleine kernen. www.lvkk.nl
- De ABCD-methode is een aanpak die in achterstandswijken in Amerika is ontwikkeld, en bewoners stimuleert om zelf de agenda voor het ontwikkelen van de wijk te bepalen. Het is gericht op zelfsturing. Meer informatie over deze methodiek: www.movisie.nl/esi/abcd of op de participatiewijzer: www.participatiewijzer.nl/Alle-methodes/ABCD-METHODE .

Jongerensoos in Schalkwijk

Wie op internet rond wil kijken voor meer informatie over dit onderwerp:

- Voor een heel gevarieerd beeld van initiatiefvolle jongeren op het platteland is deze uitgave van Netwerk Platteland een droom van een uitgave om te lezen en te bekijken: www.netwerkplatteland.nl/linux02.shared.site4u.nl/wp-content/uploads/2012/04/Publicatie-Dromen-op-het-platteland.pdf
- Het Europese netwerk van plattelands ontwikkeling (ENRD) heeft een eerste inventarisatie gemaakt van plattelandsprojecten waar jongeren en jonge boeren bij zijn betrokken. Bedoeld als uitwisseling van ervaringen en voorbeelden om na te volgen: www.netwerkplatteland.nl/jongeren-aan-zet
- De keet is een veel voorkomende ontmoetingsplek voor jongeren op het platteland. Om het negatieve imago van keetbezoekers bij te stellen, heeft de landelijke organisatie Plattelandsjongeren.nl Keerkeur in het leven geroepen. Die organiseert onder meer een jaarlijkse wedstrijd voor beste keet van Nederland. Zie verder: www.keetkeur.nl
- Iedere gemeente kent wel een lokale welzijnsorganisatie waar het professionele welzijnswerk is ondergebracht, in een enkel geval is er een (regionale) organisatie die jongeren in een dorp met raad en daar bijstaat. Landelijk zijn er twee organisaties die veel contacten onderhouden met plaatselijke jongerengroepen op het platteland. Dat is het in de stad Utrecht gevestigde Plattelandsjongeren.nl, te vinden: www.

plattelandsjongeren.nl en de aangrenzende serviceorganisatie: www.stichting-pjs.nl Jong Nederland is een landelijke organisatie die werkt vanuit Tilburg: www.jongnederland.nl

- In het Brabantse dorp Casteren zijn op initiatief van de dorpsraad, de kopersvereniging en de gemeente Bladel 34 starterwoningen voor jongeren gebouwd. Dit was in het kader van de leefbaarheidplannen voor het dorp: www.bouwenineigenbeheer.nl/bieb/projecten/5/zandstraat-casteren
- Ook in Aldtsjerk, Friesland, is het de plaatselijke dorpsvereniging die voor starterwoningen zorgt waar de jongeren uit het dorp kunnen wonen: www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/friese-dorpsvereniging-bouwt-zelf-voor-jongeren.4279746.lynkx
- Het platteland en ook de positie van jongeren in dorpen is nauwelijks in beeld bij organisaties als de NJR, www.njr.nl, de landelijke koepel voor jongerenorganisaties, en het Nji, www.nji.nl, het Kennisinstituut voor jeugd en opvoeding. Toch is hier veel informatie te vinden over allerlei aspecten die met jeugd en jongeren te maken hebben. En biedt deze site aanknopingspunten voor thema's die ook in kleine kernen spelen.

BIJLAGE - LEDENLIJST UTRECHTSE VERENIGING KLEINE KERNEN

Achternveld

Dorpsraad Achternveld Stoutenburg

Austerlitz

Vereniging Austerlitz' Belang

Baambrugge

Stichting Dorpshuis Baambrugge

Vereniging Dorpsbelangen Baambrugge Benschop

Benschop

Stichting Dorpshuis Benschop

Cabauw

Stichting V.O.C.U.S.

't Goy

Sociaal Cultureel Centrum "De Ploeg"

Groenekan

Dorpsraad Groenekan

De Hoef

Dorpscomité De Hoef

Stichting Gemeenschapshuis De Hoef

Den Dolder

Belangenvereniging Den Dolder

Huis ter Heide

Buurt- en Belangenvereniging Huis ter Heide

Kamerik

Stichting Dorpsplatform Kamerik

Langbroek

Dorpshuis "De Toekomst"

Dorpsplatform Langbroek

Loenen a/d Vecht
Dorpsraad Loenen aan de Vecht

Nieuwer ter Aa
Dorpshuis “Ons Genoegen”
Klankbordgroep Nieuwer Ter Aa

Nigtevecht
Stichting Dorpshuis Nigtevecht
Dorpsraad Nigtevecht

Odijk
Stichting Dorpshuis Odijk

Overberg
Vereniging Overbergs Belang

Polsbroek
Dorpsvereniging Polsbroek

Schalkwijk
Stichting Belangengroep Schalkwijk

Soesterberg
Stichting Dorpshuis Soesterberg

Vreeland
Dorpsraad Vreeland

Werkhoven
Stichting Dorpsraad Werkhoven

Wilnis
Stichting Dorpscentrum Wilnis “Willissteet”

Zegveld
Dorpsplatform Zegveld

DONATEURS:

Renswoude
Gemeente Renswoude

Amersfoort
Amer Advies, adviesbureau voor ruimtelijke ontwikkeling

Met deze bundel neemt de Utrechtse Vereniging Kleine Kernen afscheid van haar leden: dorpshuisbesturen en besturen van dorpsbelangenorganisaties. In stijl, want het uitwisselen van ervaringen en ideeën is altijd een belangrijke taak geweest van de UVKK.

Vrijwilligers vertellen hoe zij voor leven in de brouwerij zorgen in hun dorp. Dat doen ze door een zorgcoöperatie op te zetten, hun dorpshuis een metamorfose te geven, een eigen jeugdsoos te runnen of de leegstaande Rabobank te benutten voor de lang gekoesterde nieuwbouw. Het gaat lang niet altijd van een leien dakje. Dorpscomités en dorpshuisbesturen vertellen ook hoe ze soms hemel en aarde moeten bewegen om een veel te grootschalig nieuwbouwplan te keren of de sloop van hun dorpshuis te vrijdelen. Juist dan komt het erop aan dat ze over een lange adem beschikken.

De UVKK wil besturen van dorpsraden en dorpshuizen met deze uitgave een hart onder de riem steken. De kiem voor succesvolle burgerparticipatie ligt bij creatieve ideeën en aansprekende initiatieven die het dorp als geheel ten goede komen. Wij hopen dat de verhalen in dit boekwerk daartoe inspireren.

Het bestuur van de Utrechtse Vereniging Kleine Kernen

Cees Boonacker, voorzitter

Jan Sniijders, secretaris

Leo van den Hoek, penningmeester

Het bijzondere aan de voorbeelden in deze publicatie is dat de dorpsbewoners de knelpunten niet op het bordje van de overheid leggen, maar zelf creatieve oplossingen bedenken en daarvoor als vrijwilligers nieuw sociaal kapitaal vormen en inzetten. Met als resultaat voorzieningen die op een hele ondernemende manier tot stand komen en naadloos aansluiten bij de behoeften. In één moeite levert dat ook nieuwe verbindingen en sociaal rendement op voor de dorpsgemeenschap.

Herman Wijffels

Hoogleraar Duurzaamheid en maatschappelijke verandering aan de Universiteit Utrecht

Utrechtse Vereniging Kleine Kernen